

5815

3kn1(47.92)

2-15

ՊՐԻՆՏԱՐՆԵՐ ԲՈՒՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵ 25 AUG 2005

ԱՆԴՐԿ. ԿՈՄՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
V-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՀԿԿ (Բ) ԱՆԴՐՅԵՐԿԿՈՄԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՁԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԸՆԿ. ՀՄԱՅԱԿ ՆԱԶԱՐԵԹՅԱՆԻ
ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

№ 3 ՀԱՎ.ՍԵՂՎԱԾ ՊՐԻՆՏԱՐՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ — 1927

3KPI(47.92)
Ն-15

Ընկերներ!

Նախ քան հաշվետվությունն անցնելը, յես կամենում եմ մի քանի խոսք ասել Անդրկովկասյան կուսակցական IV - րդ համագումարից մինչև V - րդ համագումարը միջանկյալ յերկամյա ժամանակաշրջանի հիմնական բնույթի մասին:

Մեր կուսակցության կյանքի այդ յերկու տարին ընթանում էր Կենտկոմի և Կենտր. վերահսկիչ Հանձնաժողովի մի բուռն անդամների ու թեկնածուների վայրագ հարձակման տակ՝ Ը. Ը. Տրոցկու և Զինովյեի ղեկավարությամբ: Կատաղի քննադատության յենթարկվեց մեր կուսակցության ամբողջ աշխատանքը, սկսած Կ. Կ. և Կ. Վ. Հ.-ից՝ մինչև ստորին բլիժների աշխատանքը, սկսած միջազգային քաղաքականությունից՝ մինչև կուսակցական մարմինների կազմակերպչական աշխատանքը: Այդ պատճառով կուսակցության բովանդակ գործունեությունը, նրա նվաճումներն ու աջողությունները հանդիսանում էին լավագույն պատասխան ուղղիցիոն զրպարտությունը: Աշխատանքի թերություններն ու դժվարությունները պարզ գիտակցում էր ինքը կուսակցությունը և նա առանց վորեւ մեկի ոգնություն շտկում էր այդ թերությունները: Առանձնապես ուժեղ էին ուղղիցիայի հարձակումները կազմակերպչական հարցերի վրա, որինակ՝ կուսակցության աճմանը, կուսակցության սոցիալական կազմը կանոնավորելուն, ներկուսակցական դեմոկրատիային, կուսակցական ու պետական ապարատին, — մասնավորապես մեզ մոտ Անդրկովկասյան ֆեդերացիայում այդ ապարատների նկատմամբ, — կոմյերիտմիությունը վերաբերող հարցերի վրա և այլն:

Մեր բոլոր կուսակցական կազմակերպությունների, Հանրապետությունների Կենտկոմների և Անդրյերկկոմի յերկամյա գործնական աշխատանքը ցույց է տալիս ուղղիցիոն պնդումների միանգամայն անհիմն և դրանով ել — միանգամայն անիրավացի լինելը:

Վորո՞նք էին կուսակցական XIV-րդ համագումարի և կուսակցական XV-րդ կոնֆերենցիայի հիմնական գիրեկտիվները, վո-

24363-09

բոնց շրջանակներում ծավալվում եր Անդրյերկկումի գործնական կազմակերպչական աշխատանքը:

ՀԿԿ (Բ) XIV-րդ Համագումարի դիրեկտիվները. — 1. «Վորպեսզի պատշաճ կերպով կարելի լինի կիրառել պրոլետարիատի և գյուղացիության մասսայական կազմակերպությունների աշխուժացման այդ ամբողջ աշխատանքը, անհրաժեշտ է, վորպեսզի և այդ կազմակերպությունների ղեկավար ույժը, այսինքն ՀԿԿ, վորք ղնի իր բոլոր բաղկացուցիչ մասերում հետևողական ներկուսակցական դեմոկրատիայի ուղիի վրա: Համագումարը հավանություն է տալիս ներկուսակցական դեմոկրատիայի մասին Կենտկոմի պետումի նույնաբերին ուղղած դիմումին և առաջարկում է կուսակցական կազմակերպություններին ի նկատի ունենալ հետևյալ խնդիրներն այդ բնագավառում.

ա) բարձրացնել կուսակցական լայն մասսաների ակտիվությունը՝ կուսակցական քաղաքականության կարևորագույն հարցերի քննության ու լուծման գործում.

բ) հետևողականորեն գործադրել կուսակցական ղեկավար մարմինների ընտրականությունը՝ առաջ քաշելով նոր ույժեր ղեկավար աշխատանքի համար, ընդլայնել կուսակցական ակտիվը և կազմել կուսակցական նոր շարքեր՝ հներին ոգնելու համար.

գ) բարձրացնել կուսակցական ակտիվի վորակը, մասնավորապես բարձրացնել նրա տեսական մակարդակը.

դ) տարածել լենինյան ուսմունքի հիմունքները կուսակցության ամենալայն շրջաններում:

2. «Կուսակցության ամրապնդումը և նրա ղեկավար դերի ուժեղացումը՝ մեր շինարար աշխատանքի բոլոր բնագավառներում, վոր անհրաժեշտ է այժմյան բարդ կացության մեջ ավելի քան յերբեք, նախատեսում է նաև կուսակցության կազմի կանոնավոր կարգավորում: Համագումարն անհրաժեշտ է համարում վարել այդ բնագավառում այնպիսի քաղաքականություն, վոր հետամուտ է բարձրացնելու կուսակցական կազմակերպությունների վերակային կազմը, ել ավելի շատ մասնակից անելու բանվորներին կուսակցությանը և մշտապես բարձրացնելու կուսակցական պրոլետարական միջուկի տեսակարար կշիռը: Ընդամեն անհրաժեշտ համարելով խստագույնս կիրառել սահմանափակման միջոցները վոչ պրոլետարական տարրերին կուսակցության մեջ ընդունելու նկատմամբ, համագումարը բացասում է այնպիսի քաղաքականություն, վոր հետամուտ է չափազանց ուռցնելու կուսակ-

ցական շարքերը ու լրացնելու այդ շարքերը կիսապրոլետարական տարրերով, վորոնք չեն անցել արհեստակցական միությունների և պրոլետարական կազմակերպությունների դպրոցները՝ առհասարակ: Համագումարը պախարակում է լենինիզմի հետ վոչ մի առնչություն չունեցող փորձերը, վորոնք ժխտում են կուսակցության (դասակարգի ավանդարդի) և դասակարգի կանոնավոր փոխարարներությունը ու անհնարին են դարձնում կոմունիստական ղեկավարությունը»:

3. «Կուսակցության ղեկավար դերը կարող է լիովին ապահովված լինել միմիայն կուսակցական շարքերի համախմբմամբ, կամքի բացարձակ միասնականությունամբ, բոլշևիկյան պրոլետարական դիպիպլինայի պահպանմամբ ու ամրապնդմամբ կուսակցության մեջ»:

4. Համագումարը հանձնարարում է ԿԿ վճռական պայքար մղել կուսակցության միաբանությունը քանդելու ամեն տեսակ փորձերի դեմ՝ ունից ել վոր դրանք բղխեն և ում կողմից ել վոր գլխավորվեն: Համագումարը հաստատ հավատ է հայտնում, թե Լենինգրադի կազմակերպությունը կանգնած կլինի մեր լենինյան կուսակցության միաբանության ու համախմբման համար մարտնչողների առաջին շարքերում, միաբանություն, վորպիսին պետք է պահպանվի ու ամրապնդվի՝ ինչ ել վոր լինի»:

Կուսակցական XV-րդ կոնֆերենցիայի դիրեկտիվները. — 1. Արդյունաբերության վերականգնումը տեխնիքական նոր հնակետով, բնականորեն, պահանջում է՝ ավելի քան յերբեք՝ հավաքել մեր յերկրում յեղած բոլոր տեխնիկապես գրագետ ույժերը և հոգատար վերաբերվել դեպի մասնագետները, վորոնք՝ իրենց գործին անձնվեր՝ նվիրում են իրենց ույժերը ոգնելու բանվոր դասակարգին սոցիալիզմի վիթխարի շինարարության մեջ: Հարկավոր է հաշվի առնել, վոր չափազանց սակավաթիվ են այն տեխնիքական-կուլտուրական ույժերը, վորոնք անցան պրոլետարական դիկտատուրային կուլտուրապես յետամնաց մինչհեղափոխական Ռուսաստանից, և հոգալով հանդերձ տեխնիքական կուլտուրայի աճման, բանվորներից և գյուղացիներից տեխնիկների նոր շարքեր ստեղծելու մասին, պետությունը պետք է խնայողաբար ու նպատակահարմարորեն ոգտագործի յեղած ույժերը:

«Կոնֆերենցիան նույնպես դարձնում է բոլոր կուսակցական կազմակերպությունների, արհեստակցական ու անտեսական մարմինների ուղարկությունը մասնագետների վորակը բարձրացնելու,

ինչպես և արտադրական սխեմայի ստորին ողակները փորձված մասնագետներով ուժեղացնելու անհրաժեշտության վրա՝ ի հաշիվ վարչական մարմինների, ստեղծելով հարկավոր պայմաններ նրանց աշխատանքի համար՝ արտադրության մեջ»:

2. «Մնայողության խստագույն բեռնի գործադրությունը առևտուր անող կազմակերպությունների մեջ, անողոք կռիվը՝ վերադիր ծախքերը իջեցնելու ոգով, ապարատների կրճատումը, անտնտեսության ու բյուրոկրատիզմի հաղթահարումն առևտրական ապարատների մեջ և վարկային դիսցիպլինայի ուժեղացումը հանդիսանում են առաջվա նման այն խնդիրները, վորոնց լուծման վրա պետք է հրավիրվի կուսակցության, բանվոր դասակարգի և գյուղացիության ամենաուժեղ ուղղորդությունը»:

3. «Հավանելով լիովին ու ամբողջովին ԿԿ քաղաքականությունը՝ միաբանությունն ապահովելու համար իր մղած կռիվի մեջ, կոնֆերենցիան կարծում է, թե կուսակցության խնդիրները հետադադրվում պետք է լինեն»—

1) հետևել, վորպեսզի կուսակցության միաբանության համար անհրաժեշտ ձեռք բերված միջոցներ իրոք գործադրվի կյանքի մեջ.

2) վճռական գաղափարախոսական կռիվ մղել սոցիալ-դեմոկրատական թեքման դեմ՝ մեր կուսակցության մեջ, պարզելով մասսաներին ոպողիցիոն բլոկի սկզբունքային հայացքների սխալականությունը և լուսաբանելով այդ հայացքների ոպորտունիտական բովանդակությունը, ինչպիսի էլ «հեղափոխական» դարձվածքներով դրանք ծածկվեն.

3) աշխատել, վորպեսզի ոպողիցիոն բլոկը խոստովանի իր հայացքների սխալականությունը.

4) ըստամենայնի պահպանել կուսակցության միաբանությունը, խափանելով ֆրակցիականությունը վերսկսելու և դիսկուսիան խախտելու բոլոր ու ամեն տեսակ փորձերը:

Իհարկե, այդ դերեկտիվները կատարված են վնչ 100% - ով: Սակայն, հաշվետվությունից բոլորի համար պարզ կլինի, վոր մեր կուսակցական կազմակերպությունները ևս բարեխղճորեն կատարում էյին կուսակցական բարձր կազմակերպությունների վճիռները և այդ տեսակետից շատ բան է արված ու ձեռք բերված: Այդ դերեկտիվների մեջ հիմնականներ անհրաժեշտ է ընդունել. —

ա) շարունակել ծավալել ներկուսակցական դեմոկրատիան.

բ) շարունակել ուժեղացնել բանվորական միջուկը կուսակցության մեջ.

գ) բարձրացնել կուսակցական կազմակերպությունների վորակային կազմը.

դ) ամրապնդել բոլշևիկյան պրոլետարական դիսցիպլինան.

ե) պահպանել կուսակցության միաբանությունը.

զ) տարածել լենինյան ուսմունքի հիմունքները կուսակցության ամենալայն շրջաններում.

է) վճռական գաղափարական կռիվ մղել սոցիալ-դեմոկրատական թեքման դեմ՝ մեր կուսակցության մեջ:

Ստուգենք մեր հաշվետվությունից, թե վնր աստիճան ու վոր չափով մեզ աջողվեց կատարել այդ:

Անշատենք դրա համար չորս կարևորագույն ու գլխավոր հարց.

1. Կուսակցությունը, նրա վիճակը և ներկուսակցական դեկավարությունը.

2. Կուսակցությունը և հիմնական մասսայական բանվորական կազմակերպությունները.

3. Կուսակցությունը և նրա աշխատանքը գյուղացիության մեջ.

4. Կուսակցություն՝ և պետապարատն Անդր. ֆեդերացիայում.

5. Առանձին կարևորագույն հանձնաժողովներ ու պայքարներ:

1. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՆՐԱ ՎԻՃԱԿԸ ՅԵՎ ՆԵՐԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ա) ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱԶՄԸ, ԱՃՈՒՄԸ ՅԵՎ ԿԱՆՈՆԱՎՈՐՈՒՄԸ

1. Սոցիալական կազմը

Ուղղիցիան ամեն տեղ հայտնում է, թե մենք աճում ենք ի հաշիվ մանր բուրժուական տարրերի: Ճիշտ է, արդյոք, այդ վերջինք թվերն ու փաստերը ՍԽՀՄ մեջ:

ՀԿԿ (Բ) ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԴԻՆԱՄԻԿԱՆ

	Բացարձակ թվեր			Համեմատական թվեր		
	Բանվորներ	Գյուղացիներ	Ծառայողներ և այլք	Բանվորներ	Գյուղացիներ	Ծառայողներ և այլք
Մինչև 1923 թ. սկիզբը 354.034	154.920	88.673	101.441	44,9	25,7	29,4
Մինչև 1924 թ. „ 444.050	196.339	128.358	121.392	44,0	28,8	27,2
Մինչև 1925 թ. „ 741.117	429.007	187.690	124.420	57,9	25,3	16,8
Մինչև 1926 թ. „ 1.002.490	582.290	246.840	173.360	58,1	24,5	17,3
Մինչև 1927 թ. հունվարի 10-ը 1.144.053	637.768	217.411	288.874	55,7	19,0	25,3

ա) Ըստ զբաղմունքների սեռակի բնդունվածների կազմը բնդունվող լուրջան բուսեյին սոկոսներով

	Բանվորներ	Բաղրակներ գյուղ. բանվ.	Հողագործ գյուղաց.	Ծառայողներ և հասարակ. աշխատակ.	Մնացածներ (աշակերտ., տնայնագ.)
1926 թ. I յիսամյակում	42,4	3,1	24,0	21,3	9,2
„ II „	40,3	2,7	27,2	19,8	10,0
„ III „	42,8	2,9	25,5	19,5	9,3
„ IV „	44,0	3,7	23,2	19,3	9,2
1927 թ. I „	50,5	4,8	20,8	16,7	7,2

բ) Թեկնածու բնդունվածների սոցիալական կազմը սոկոսներով

	Բանվորներ	Դյուղացիներ	Ծառայողներ և այլք
1925 թ. II կիսամյակում	43,8	39,6	16,6
1926 թ. I „	47,3	39,1	13,6
„ „ III յիսամյակում	48,5	39,8	11,7
„ „ IV „	51,1	37,3	11,6
1927 թ. I կիսամյակում	57,2	34,1	8,7

վերցնենք բվերն ու փաստերը Անդրկովկասյան ֆերերացիայում
ա) Կուսակցության անդամները

	թ. վ. և ռ	Ընդամենը կուսակցությունը	Նրանցից ըստ սոցիալական դուրքան					
			Բանվորներ		Փյուղացիներ		Ծառայողներ յեկ այլ	
			Բացարձ.	0/0/0	Բացարձ.	0/0/0	Բացարձ.	0/0/0
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ	առ 1/X—25 թ.	30519	14814	48,6	9819	32,2	5864	19,2
	» 1/1—26 թ.	34142	18273	53,6	9639	28,3	6183	18,1
	» 1/1—27 թ.	41736	22946	55,0	22946	27,6	7257	17,4
	» 1/VII »	43526	24748	56,8	10762	24,7	8016	18,5

Բանվորները մինչև IV համագումարը --- 48,6%
» մինչև V համագումարը --- 55,8%

բ) Կուսակցության անդամության թեկնածուները

	թ. վ. և ռ	Դպրամեկն հոտ.	Քիչածաններ	Սկսած 1917 թ.	Նորանցից ըստ սոցիալական դուրքան					
					Բանվորներ		Փյուղացիներ		Ծառայողներ յեկ այլ	
					Բացարձ.	0 / 0 / 0	Բացարձ.	0 / 0 / 0	Բացարձ.	0 / 0 / 0
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ	առ 1/X--25 թ.	20202	20191	9950	49,3	7308	36,2	2933	14,5	
	» 1/1--26 թ.	21075	21038	8523	40,5	8898	42,3	3617	17,2	
	» 1/1 - 27 թ.	24322	24300	8113	34,2	11420	47,2	4567	18,8	
	» 1/VII »	21448	21448	7042	32,8	8980	41,9	5426	25,3	

Բանվորները մինչև IV համագումարը --- 49,3%
» մինչև V համագումարը --- 32,8%

4) Հնդամներ կոմունիստներ

	թ. վ. ե. ռ	Հնդամներ կոմունիստներ	Միջին թիվ հոգևորականներ	Դպրատան թիվ	Նրանցից բացառված անհատներ			
					Բանվորներ	Գյուղացիներ		Ծառայողներ ընդամենը
					Բացարձ. 0/0/0	Բացարձ. 0/0/0	Բացարձ. 0/0/0	
ԱՆՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ	առ. 1/X—25 թ.	50721	50688	24764	48,8	17127	33,8	8797 17,4
	» 1/1—26 թ.	55217	55133	26796	48,6	18537	33,6	9800 17,8
	» 1/1—27 թ.	66058	65986	31259	47,4	22903	34,7	11824 17,9
	» 1/VII »	64974	64974	31790	48,9	19742	30,4	13442 20,7

Բանվորներ մինչև IV համագումարը — 48,8%
 » մինչև V համագումարը — 48,9%

Անդրկովկասի ԿԿ (Բ) բեկմանները ընդամենը 1925 1/X-ից մինչև 1927 1/VII

	թ. վ. ե. ռ	Հնդամներ կոմունիստներ	Միջին թիվ հոգևորականներ	Նրանցից բացառված անհատներ		
				Բանվորներ	Գյուղացիներ	Ծառայողներ
ԱՆՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ	1925 թ. հունվ. 1-ից բացարձ.	4874	4874	1446	2987	441
	1926 թ. հունվ. 1-ից 0/0/0	—	100%	29,7	61,3	9,0
	1926 թ. հունվ. 1-ից բացարձ.	12689	12689	5276	5521	1468
	1927 թ. հունվ. 1-ից 0/0/0	—	100%	43,0	45,0	12,0
	1927 թ. հունվ. 1-ից բացարձ.	2419	2240	1614	428	198
	1927 թ. հունվ. 1-ից 0/0/0	—	100%	72,1	19,1	8,8
		Հնդամներ բացարձակ		8386	8936	2107
		» 0/0/0		43,0	46,1	10,9

Ամբողջ հաշվետվության ժամանակաշրջանում ընդունվել են բան-
վորներ 8336—43,0%:

1927 թ. ընթացքում (1-ին կիսամ.) ընդունվել են բանվ.—72,1%:

ՀԿԿ(Բ) 1927 թ. ընթացքում (1-ին կիսամ.) ընդ. են բանվ.—58,2%:

ա) Կուսակցության անդամներ—գաղգյահի մոտ աշխ. բանվորներ
մինչև IV համագումարը—37,6%: Մինչև V համագ.—43,2%:

բ) Թեկնածուներ—գաղգյահի մոտ աշխատող բանվորներ մինչև IV
համագումարը—50,8%: Մինչև V համագումարը—26,5%:

Այս տվյալները բավականաչափ հերքում են ոպոզիցիոն զբը-
պարտությունը և ճշտում են, թե մեր կուս. կազմակերպություն-
ներն անշեղ կատարում են կուսակցական XIV համագումարի
գործկոտիքները:

2. Անձան դինամիկան

Թե ինչպես է աճել քանակով մեր կուսակցությունը—ցույց
են տալիս հետևյալ թվերը.

ՀԿԿ(Բ) մեջ մենք ունենք աճում բացարձակ թվով հաշվե-
տվության ժամանակամիջոցում՝ ըստ կուսակցական ցուցակա-
գրության տվյալների — 121,431 — 11,3%:

Անդրկովկասյան կուսակցական կազմակերպությունների մեջ

Նվազում — Աճում +	Կազմակերպություն Խանութ	Նվազում — Աճում +		
		1925 թ. I/X	1926 թ. I/I	1927 թ. I/VII
Անդրկովկասի մայրաքաղաքների կազմակերպութ.	ԿԿ(Բ) անդամներ . . .	30519	34142	43526
	Թեկնածուներ . . .	20202	21075	21448
	Ընդամենը կոմունիստ.	50721	55217	64974
Անդրկովկասի մայրաքաղաքների կազմակերպութ.	ԿԿ(Բ) անդամներ . . .	15329	19390	24983
	Թեկնածուներ . . .	9897	9024	7768
	Ընդամենը կոմունիստ.	26226	28414	32751

Անդամներ 13007 մարդ — 42,6%
Թեկնածուներ 1246 » — 6,2%
Ընդամենը 14253 » — 28,1%

ՀԿԿ(Բ) մեջ

Աճում. ընդամենը կոմմունիստներ 121,431 հոգի — 11,3%
Անդրկովկասի ՀԿ(Բ) թեկնածուներ ընդունված 1925 թ. հոկտեմբերի 1-ից մինչև 1927 թ. հուլիսի 1-ը

	Վրաստան	Ադրբեջան	Հայաստան	Անդրկովկ.
1925 թ. IV յեռամսակում	3050	1305	519	4874
1926 թ. ընթացքում	6263	4812	1614	12589
1927 թ. I կեսամյակում	746	1528	145	2419
Ընդամենը 1925 թ. հոկ. 1-ից մինչև 1927 թ. հուլիսի 1-ը	10059	7645	2278	19982

3. Բանվորական բջիջների անման մասին

Հաշվետվության ժամանակամիջոցում մենք արձանագրում ենք բանվորական բջիջների թվի խոշոր աճումը, այսինքն 30,1%-ով.

ԹՎԱԿԱՆՆԵՐ	Ընդամենը բջիջ.	առ 1/X 1925 թ.	առ 1/I 1926 թ.	առ 1/VII 1927 թ.	Աճում + նվազում —	
					բացարձ. թվերով	%
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ	Ընդամենը բջիջ.	402	418	523	+ 121	+ 30,1
	Նրանց մեջ կոմմուն.	22789	23954	27529	+ 4740	+ 20,8

Ի շարք բանվորական բջիջների աճման, խոշոր հափով աճել և նաև բջիջային ակտիվը:

4. Կուս. կոմիտեների վերակազմության մասին

Կուսակցական կոմիտեների պահումները վերակազմվել են 54% -ով.

ԹՎԱԿԱՆՆԵՐ	Ընդամենը կուս. կոմիտեների պահումներ, անդամներ	Նրանցից ըստ սոցիալական դրության					
		Բանվորներ,	Գյուղացիներ,	Ծառայողներ, և այլք	Առանց ցուցանիշի	Նորից ընտրվել են	
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ	1925 թ. բացարձակ	1409	564	201	636	8	8 հղել է
	» % %	100,0	40,0	14,3	45,1	0,6	չկա
	1927 թ. բացարձակ	1756	793	274	683	6	954
	» % %	100,0	45,1	15,6	38,9	0,3	54,3

Այս աղյուսակը վկայում է, թե բանվորների թիվը կուս. կոմիտեների մեջ 40%-ից ավելացել է 45,1% այն ժամանակ, յերբ ծառայողների տոկոսը 45,1%-ից իջել է 38,9%-ի:

5. Քարտուղարների փոփոխության մասին

Ոպորդիցիան տարածում է նաև առասպել քարտուղարների անփոփոխելիության մասին: Այդ առասպելը նույնպես հեշտ է հերքվում, յեթե դիմենք փաստերին, և մինչ թե առանձին բացառություններին: Մեզ մոտ գավառական, ռայոնական, շրջանային, քաղաքային կոմիտեների քարտուղարներ, վորոնք աշխատում են մոտ 6 ամիս — 14% է, մոտ 1 տարի աշխատողներ — 19,3%, մոտ 2 տարի — 24,6%, 2 տարուց ավելի — 36,8%: ՀԿԿ(Բ) մեջ 2 տարուց ավելի աշխատող քարտուղարներ կան յերկրային ու նահանգական կոմիտեներում — 18,5%, շրջանային կոմիտեներում, աղ-դային կենտրոններում — 27,7%, գավառական կոմիտեներում — 78,0% է գավառական կոմիտեներում — 34,5%:

Բ) ՆԵՐԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Ներկուսակցական դեմոկրատիան — օպորդիցիայի քննադատական խոսակցության սիրված թեման է: «Ծնման րեժիմ», «Բե-

լանը փակել», «դեմոկրատիայի վոչնչացում», «պաշտոնյաների բյուրոկրատիզմ» և այլ դեղարվեստական ճոռոմարանություններ: Այն մասին, թե ինչպես է վերաբերվում կուսակցությունն այդ հարցին, յես արդեն խոսեցի հաշվետվության սկզբում, կարգալով ձեզ կուսակց. XIV համագումարի դեկրետները: Այնտեղ ամեն ինչ ասված է պարզ, այնտեղ վորոշակի խնդիր է դրված ու դերեկտիվ է տրված բոլոր կուսակցական կազմակերպություններին:

Դիմենք գործնականին: Դա նույնպես բացարձակորեն հերքում է ոպոդիցիայի բոլոր հերյուրանքները՝ ներկուսակցական դեմոկրատիայի խախտումների մասին, ինչպես և ճշտում է այն իրողությունը, թե բոլոր կուսակցակերպությունները բարեխղճորեն ամեն կերպ գործադրում են կյանքի մեջ ներկուսակցական դեմոկրատիայի սկզբունքները:

Անդրերկրում Անդր. Յերկրային Վերահսկիչ Հանձնաժողովի հետ միասին ստուգեց մի շարք գավառներ (Բուխարյաի, Լենինականի, Արհմերզու, Լոռի-Փամբակի և Բագու-Բայլուի ու գործարանային-ֆաբրիկային շրջանները) այն տեսակետից, թե ինչպես են կատարել այդ գավառները կուսակցության վճիռները՝ ներկուսակցական դեմոկրատիայի մասին: Այդ հետազոտությունը ցույց տվեց, թե առավել վատթար է ներկուսակցական դեմոկրատիայի գործն այն կազմակերպությունների մեջ և այն տեղերում, ուր սկզբում ղեկավարությունը գտնվում էր այժմյան օպոդիցիոններին ձեռքում (Բուխարյա): Իսկ կազմակերպությունների ճնշող մեծամասնությունը ճիշտ է ըմբռնել կուսակցական XIV համագումարի և կուսակցական XV կոմֆերենցիայի խնդիրները և ծավալել է իր գործնական աշխատանքը ներկուսակցական դեմոկրատիայի պահանջների շրջանակներում:

Ինչպիսիք բովանդակություն է դրել կուսակց. XIV համագումարը ներկուսակց. դեմոկրատիա հասկացությունը մեջ. — բարձրացնել կուսակց. լայն մասսաների ակտիվությունը՝ կուսակցական քաղաքականության կարևորագույն հարցերի ընտրություն ու լուծման գործում, հետևողականորեն գործադրել կուսակցական ղեկավար մարմինների ընտրականությունը՝ առաջ քաշելով նոր ուշժեր ղեկավար աշխատանքի համար, ընդլայնել կուսակցական ակտիվը ու կազմակերպել կուսակցական նոր շարքեր՝ հանրին ոգնելու համար, բարձրացնել կուսակցական ակտիվի վորակը, մասնավորապես բարձրացնել նրա տեսական մակարդակը, տարածել լենինյան ուսմունքի հիմունքները կուսակցության ամենալայն

շրջաններում: Ահա բառացի այն խնդիրները, վորոնց լուծումը համագումարը համարում էր ներկուսակցական դեմոկրատիայի հարցի վճիռ:

Ինչպես վերոհիշյալ հատուկ հետազոտությունը, այնպես և մեր կուս. կազմակերպությունների հաշվետվության նյութերն անվիճելիորեն ցույց են տալիս, թե ճիշտ են ըմբռնվել բոլոր հիշյալ խնդիրները:

Կուսակցական մասսայի ակտիվության աճումը նկատվում է Անդրերկրի ամբողջ բոլոր կուսակցական կազմակերպությունների մեջ: Իրա համար կարելի է բերել մի շարք որինալներ:

Այսպես, բյուրոյի հաշիվներով (1927 թ. սեպտեմբեր) մի շարք գյուղական բժիշկներում բժիշկների անդամները հանդես են եկել 100%-ով (Շամախու գավառի Ռանջիբար, Ղարաքաշի գյուղերում և այլն), իսկ մյուս գյուղերում—80 և 50%-ով: Կամ թե 1926 թ. դեկտեմբերին—27 թ. հունվարին կուսակցական գավառական կոնֆերենցիաներում մասնակցել են վիճարանություններին. Հայաստանում—369 պատվիրակ, Վրաստանում—864 պատվիրակ (հաշված և թիֆլիսը) և Ադրբեջանում—453 պատվիրակ (առանց Բագվի և նրա շրջանների): Կուսակցական գավառական կոնֆերենցիաների աշխատանքին մասնակցել է կուսակցության մոտ 6000 իսկական անդամ (կամ Անդրկ. կուս. կազմակերպությունների ամբողջ գյուղական հատվածի 20%-ը): Այդ կոնֆերենցիաների հետևանքում կուս. կոմիտեների պլենումները վերակազմվել են Վրաստանում—55,3%-ով, Հայաստանում—45,8%-ով և Ադրբեջանում (տեղեկությունները վերաբերում են 10 գավառական կոմիտեին)—60%-ով: Կուս. կոմիտեների կազմի այդ վերակազմությունը կատարվել է գլխավորապես ի հաշիվ բանվորների և գյուղացիների: Այսպես՝ Վրաստանում 1925 թ. կուս. կոմիտեների կազմի մեջ բանվորներ կային 20%, իսկ 1927 թ. կազմի մեջ—32%, Հայաստանում բանվորներ կային 50, այժմ 56 (կուս. կոմիտեների պլենումների կազմը պահպանել է 16 մարդով):

Բացի դրանից բոլոր կազմակերպությունների մեջ սկսել են կայացնել կուսակցական լայն ակտիվի խորհրդակցություններ, գումարել գավառակ. կոմիտեների ընդարձակած պլենում, բժիշկային ակտիվի ժողովներ: Մակայն, մի քանի դեպքերում բժիշկային ակտիվի ժողովներին սկսել են փոխարինել պլենումները և բժիշկների բյուրոները, վոր չպետք է տեղի ունենա կուսակցական գործնական աշխատանքի մեջ:

Ինչ վերաբերում է կուսակցական ակտիվի բարձրացման ու լենինյան ուսմունքի հիմունքների տարածման, կատարված է մեծ աշխատանք: Կարելի է, արդյոք, գտնել այժմ այնպիսի բջիջ, ուր հաշվետվության ժամանակամիջոցում քննված չլինեն ՀԿ(Բ) ԿԿ և ԿՎՀ պլենումների բանաձևերը, ուղղիցիայի հետ ծագած տարաձայնությունները, Տրոցկու մասն քուրճակական հայացքների սխառնումը և Լենինի հեղափոխական-մարքսիստական պրոլետարական բոլշևիկյան գաղափարախոսության տարբերությունը: Հազիվ թե: Առանձին բացատրություններ, հարկավ, հնարավոր են: Այդպիսի, բայց տարբեր բնույթի բացատրություններ հնարավոր են: Այսպես, որինակ, յեթե վերոհիշյալ գավառ. կոմիտեները հետադուրս հանձնաժողովը գտել է, թե Լենինականի գավկոմում մինչև հետադուրսությունը վնջ մի անգամ հարց չի դրվել ուղղիցիայի մասին, ապա միևնույն հանձնաժողովը գտել է, թե Քութայիսի գավկոմը վնջ միայն դրել է հարցը քննության, այլև հատկապես հրավիրել է ուղղիցիայի ներկայացուցչին պարզելու համար գավկոմում ուղղիցիայի տեսակետները:

Այդ բոլորից բացի՝ Անդրերկրյան կից 1926 և 1927 թ.թ. ամառն աջող գործում ելին կուսակցական գավառական աշխատավորների վերապատրաստման հատուկ դասընթացներ: Աղգային կոմկուռների կենտրոններին կից աշխատում ելին բջիջային ծավալի աշխատավորների վերապատրաստության ամառային դասընթացներ: Համարյա բոլոր գավկոմներին կից բացվել ելին խորհրդակցության դասընթացներ՝ գյուղական բջիջների քառուղարներ պատրաստելու և նրանց վերապատրաստելու համար:

Յեթե մենք ունենք կուսակցական լայն մասսաների հետզհետե աճող ակտիվություն Անդրկովկասում, ապա Լենինգրադի, Մոսկվայի և նման պրոլետարական կազմակերպությունների մեջ մենք ունենք ավելի ևս համոզիչ որինակ այն մասին, վոր իրապես գործադրվում է կյանքի մեջ ներկուսակցական դեմոկրատիան:

գ) ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ — ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԻՉ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Այդ քննադատում կատարված աշխատանքն ավելի ցայտուն կերպով ճշտում է մեր աջողությունները ներկուսակցական դեմոկրատիան կյանքում գործադրելու բնագավառում: Անհրաժեշտ է արձանագրել, թե կուսակցական մասսայական-դաստիարակիչ աշխատանքն այդ ժամանակամիջոցում զգալիորեն զարգացավ: Դա

յերեվում է ակումբային գործի, խրճիթ-ընթերցարանների լայն դարգացումից, կուսակցական-կրթական բնույթի դպրոցների ցանցի խոշոր աճումից:

Ակումբային աշխատանքի մեջ բարելավվում էր նրա վորակը: Կայուն թվով ակումբների և անդամների վորոշ աճման ժամանակ աճում է նրանց աշխատանքի վորակը: Զգալի աճել է կարմիր անկյունների քանակը ձեռնարկության ներսում—7000-ից 42000: Կարմիր անկյունները ձեռնարկությունների մեջ խաղում են խոշոր դեր իբրև քաղաքական աշխատանքի կենտրոնացման վայր՝ վերընտրությունների ժամանակ, պաշտոնյաների փոփոխության միջանկյալ ժամանակամիջոցում և այլն: Կարմիր անկյունները մուտք են գործում արդեն սեզոնային, անտառ ու տորֆ մշակող բանվորների մոտ:

Անդր. Ֆեդերացիայում ի նկատի ունենալով, վոր նախկին ժամանակաշրջանում համեմատաբար թույլ էր ծավալվել ցանցը, բնականաբար, տեղի ունեցավ աշակերտության քանակի աճում:

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՆՐԱ- ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	ԱՃՄԱՆ % 1925 - 6 ՈՒՍ. ՏԱՐՎԱ ՆԿԱՏՄԱՄԲ	
	Ց ա ն ց ե ռ	Աշակերտության քանակը
Ադրբեջան	77,9	128,2
Հայաստան	14,0	95,3
Վրաստան	64,1	30,1
Անդրկովկաս	79,6	56,4

Կուսակցական կրթության գոյություն ունեցող ձևերը — քաղաքական գրագիտության կրճատված ու նորմալ դպրոցներում, ըստ նրանց աշխատանքի կազմակերպման ու ուսման մեթոդների, արդեն չեյին բավարարում կուլտուրապես ու քաղաքականապես հասունացած կուսակցականներին: Այդ պատճառով ԿԿ առաջարկեց գործադրել կուսակցական կրթության ձևերի ավելի ազատ ընտրություն: Ի շարս քաղաքական դպրոցների՝ չափազանց աճել են դանազան խմբակներ, կուսակցական յերեկոյան դպրոցներ և քաղաքական ինքնակրթության այլ նոր ձևեր:

Ս. Խ. Հ. Մ.			Ա.Ն.Գ.Լ. ՔԵՂԵՐԱՅԻՍ.		
Խմբակներ, կուս. խորհրդ. յերեկ. դպրոցներ և կուս. կրթ. հոծարակամ ձևեր					
1925/26 թ.	1926/27 թ.		1925/26 թ.	1926/27 թ.	
Սովորող միավորների քանակը	Աշ. միավոր	Աշակերտություն	Սովորող միավորների քանակը	Աշ. միավոր	Աշակերտություն
3.800	6.800	97.000	Հայաստան 10	24	660
			Վրաստան 45	148	2.479

Խմբակների և կուս. կրթություն մյուս հոծարակամ ձևերի ցանցն Անդր. ֆեդերացիայի մնացած հանրապետություններում ավելի լայն և զարգացած, քան Հայաստանում:

Վերջին ժամանակ զարգացան նաև պրոպագանդիստների շարքերը: Պրոպագանդիստների կազմի մեջ մտնում են.

	Ստորին կրթությամբ		Կուս. խոր. դպրոցներն և կոմ. ք. կրթ. հաստ. ավարտածներ		Բանվորներ ձեռնարկներ	
	Փող փում	Գյուղում	Փող փում	Գյուղում	Փող փում	Գյուղում
ՍԽՀՄ մեջ	70%	78%	35%	49%	11%	2,0%
*) Անդրկովկասյան ֆեդերացիայում . . .	52,6%	67,1%	48,5%	44,7%	2,1%	1,2%

Առանձնապես մեծ աշխատանք կուսակցական կրթության բնագավառում կատարել են ԿԿ պրոպագանդիստական խմբակները: Այդպիսի խմբակներ 1925—26 թ. կային 30, բաղկացած

*) Անդր. ֆեդերացիայում տվյալները լրիվ չեն Ադրբեջանի և Հայաստանի վերաբերմամբ:

248 հոգուց, 1926 — 27 թ. — 45, բաղկացած 489 հոգուց: Այս տարի պրոպագանդիստական խմբակների բոլոր 384 անդամից բանվորները կազմում են 54%, այսինքն կեսից ավելի, գյուղացիները — 17%: Պրոպագանդիստական աշխատանք կատարում, այլ և հանդիսանում են կուսակցական կրթության աշխատանքի կազմակերպողներ ու հրահանգիչներ: Նրանց ղեկավարությամբ դաստիարակվում են բանվոր պրոպագանդիստների նոր շարքեր, նրանց մեջնցով ԿԿ հնարավորություն ունի սխառեմատիկաբար ամփոփել ու ստուգել պրոպագանդիստական աշխատանքի հետևանքներն ու փորձը:

Կուսակցական աշխատավորներ պատրաստելու ավելի բարձր դպրոց հանդիսանում են խորհրդային-կուսակցական դպրոցները և կոմմունիստական բարձր կրթական հաստատությունները:

1 և II-րդ աստիճանի խորհրդային-կուսակցական դպրոցների ունկնդիրների քանակը.

ՆՐԱՆՑ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԱՆԱԿԸ					Վերանց թվում կոմմունիստներ և կոմյեբիտներ	
1925 — 27 թ.		Նախատեսվում է 1927 — 28 թ.			27 — 28 թ.	(մոտ 85)
ՍԽՀՄ	Անդր. ֆեդեր.	Անդր. ֆեդեր.	ՍԽՀՄ	Անդր. ֆեդեր.	ՍԽՀՄ	Անդր. ֆեդեր.
26900	13400	1405	25000	1663	21250	3413

Ճշգրիտ տվյալներ կուսակցական — կոմյեբիտների կազմի մասին (1926 — 27 թ.) կան միայն Ռուսաստանի ՍԽՀ դպրոցների վրաբերմամբ, ուր կուսակցականների թիվը կազմում էր մոտ 8400 մարդ և կոմյեբիտների թիվը — մոտ 4000: Բացի դրանից՝ կոմմունիստական բարձր կրթական հաստատություններում 1927 թվին ուսանող կուսակցականների և կոմյեբիտների թիվը կազմում է 8895 հոգի, Անդր. Կոմ. համալսարանում — 293: Բացի այդ՝ կոմմունիստ. մամուլի ինստիտուտից, Մարքսիզմի դասընթացներում, կոմ. ձեմարանին կից և գավառական կուս. աշխատավորների դասընթացներում սովորում են 1019 մարդ: Անդր.

կողմերատիվային դասընթացներում՝ անցյալ տարի սովորում էին 29 կուսակցական և կոմյերիտ:

Այդպիսով աշխատավորներ պատրաստելու բոլոր տեսակի դպրոցներում (առանց վերապատրաստման հատուկ դասընթացների) կան 31200 մարդ:

Կուլտուր - կրթական և մասսայական քաղաքական աշխատանքի մեջ ավելի մեծ դեր սկսում է խաղալ կինոն և առանձնապես ռադիոն: Կինոնների ցանցը 2 տարվա ընթացքում չափազանց աճել է: Անհամեմատ ուժեղ (ավելի քան 2 անգամ) աճել է կինոյի ցանցը գյուղում, բայց և այնպես այստեղ կա միմիայն մոտ 1500 գյուղական փոխադրական կինո: Աճել է ակումբային և կարմիր ռադիոկենտրոնների կինոների ցանցը: Բավականին ավելացել է խորհրդային արտադրության պատկերները քանակությունը: Սակայն այդ բնագավառում կան մի շարք լուրջ պակասություններ, վերոնցից վերացման համար անհրաժեշտ է համառ աշխատանք:

Ռադիո կայանների քանակը մի տարում 83000-ից հասավ 158000-ի, ըստ վերում ավելի մեծ թվով սկսում է յերևալ գյուղում: Անդրֆեդերացիայում պետություն հաշվով գյուղերում բացված է 200 բարձրախոս կայան, բացի դրանից լուսօդկոմատներում ցուցակագրված է 2863: Ռադիոյի բովանդակությունն ու բնույթը ստանում են խոշոր նշանակություն և կուսակցական կազմակերպություններն սկսում են ավելի մոտենալ այդ աշխատանքի ղեկավարությունը:

Մասսաների աճող ակտիվությունն արտացոլում է, իհարկե, նաև տպագրական արտադրության վերաբերմամբ: Մեր մամուլի աճումը, լրագրների և թերթերի տիրաժի աճումը, գրքերի տիրաժի աճումը — այնքանիցս փաստ է: Անցած 2 տարվա ընթացքում մամուլը բավականին աճեց:

1. Մինչև 1926 թվի սկիզբը գոյություն ունեցող 41 լրագրի տիրաժը — 188002 էր, իսկ մինչև 1927 թ. վերջը, այսինքն այժմ գոյություն ունեցող 33 լրագրի տիրաժը — 267,290 է: Չնայած լրագրների թվի կրճատման, վոր կատարվեց լրագրական ցանցի նպատակահարմարություն համար, տիրաժն ավելացավ 79,388-ով:

Անհրաժեշտ է մասնանշել գյուղացիական լրագրների տիրաժի չափազանց արագ աճումը («Ախալի Սոփելի» 55000, ավելացել է 30,000-ով, այսինքն 120⁰/₀-ով, «Մաճկարն» ավելացել է մոտավորապես 55 — 60⁰/₀ -ով):

2. Զուգընթացաբար աճել է գրա-հրատարակչական գործունեությունը:

4 գլխավոր հրատարակչությունների (Պետհրատների, Անդր. Գիրք) թվերն այսպիսի չեն.

	Դրքերի տոնն	Տիրաժ
1925 թ.	414	2,739,210
1927 թ.	635	2,310,000
Ավելացել է	221	պակասել է 429,210

3. Չափազանց թույլ է ընթանում թերթերի աճումը: Առհասարակ թերթերի մասը պարբերաբար շատ յետ է մնում մասուլի ընդհանուր մակարդակից: Թերթերի աճումը կատարվում է գլխավորապես ի հաշիվ մասսայական բնույթի հրատարակչությունների, իսկ մեծամասնությունն ունի «մասնագիտական», «վարչական» բնույթ և այլն: Այդ թերթերը չեն աճում: Իսկ նրանցից մեծ մասն ապրում է արհեստականապես, թուլանում է:

Մամուլի հետագա քանակային աճումն, ըստ յերևույթի, կընթանա ավելի պակաս ուժգնությամբ, վերոյնիստե, պետք է կարծեմ, թե մամուլը քանակով արդեն բավարարում է ընթերցող մասսաների պահանջները: Մեծ մասամբ դա վերաբերում է լրագրներին, ավելի քիչ չափով — գրքերի հրատարակչությանը, վոր առկավին վնչ լիովին բավարարում է շուկայի պահանջներին:

Մամուլի վորակային աճումն արտահայտվեց քաղաքական կյանքին ու առհասարակ «որվա շարիքին» ավելի լայն արձագանք տալու մեջ, գրական հատկությունները (լեզուն, վոճը, նյութի մշակումը) և ինչպես պարբերական հրատարակչությունների, այնպես և գրքերի տեխնիքական կերպարանքը (տպագրություն, սյուպինների գոտավորություն) բարելավելու մեջ: Պարբերական հրատարակչությունների վորակային աճումն առանձնապես ցայտաբեցին լրագրներն այդ ժամանակամիջոցում: Վերջին պայքարները, որինակ «ՍոժՄ պաշտպանությունը» և «ինդուստրիալ-գացիայի փոխադրությունը» մի շարք լրագրներ անցկացրին բուրժուա բուն նշանակությամբ փայլուն կերպով («Բագ. Ռաբոչի» «Զարյա», «Ռաբոչայա Պրավդա» և ուրիշները):

Բավականին ամբողջական գաղափարապես հրատարակվող գիրքը: Գրա-հրատարակչական աշխատանքի մեծ թերություն պետք

և համարել գյուղացիական գրականության համարյա լրակատար բացակայությունը և գրքերի միանգամայն անբավարար տարածումը գյուղում: 1925 թ. լույս ընծայվեց մեծ քանակությամբ գյուղացիական գրականություն: Այս յերկու տարում աշխատանքը խանգարվել է: Ըստ յերևույթին հրատարակչությունները գտել են, թե նրանք իրենց «պարտականությունը» կատարել են:

Մամուլի աշխատանքի արդելակ հանդիսանում է տպագրական արդյունաբերության ծանր դրությունը: Տպագրական գործը պահանջում է սակայն ավելի ևս մեծ նստատեղահարմարություն և միաժամանակ թեթևացնել ֆինանսական լարվածությունը, վերսուր կերպով ապրում է մամուլը: Անհրաժեշտ է նմանապես ուժեղացնել այդ գործում լենինյան գրականության հրատարակչությունը, վորի վրա ավելի ու ավելի յե ուշադրություն դարձվում:

Այսպես են գեկուցման առաջին մասի արդյունքները:

Դրանք յերկրորդ մասին—կուսակցությանը և բանվորական հիմնական մասսայական կազմակերպություններին վերաբերող հարցին:

II. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԱՍՍԱՅԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ունենալով բանվորական և գյուղացիական լայն մասսաների ահագին ակտիվությունը, մեր՝ իբրև պրոլետարական կուսակցություն խնդիր հանդիսանում եր ուղղել այդ ակտիվությունը դեպի սոցիալիստական շինարարություն, մասնակից անել բաղաժնեք բանվորական լայն մասսաներին և գյուղի ընչազուրկ, բատրակ ու միջին խավերի լայն մասսաներին յերկրի ինդուստրիալիզացիայի գործին, լայն կոոպերացման ու տեխնիքական լայն հնազանդի փոխանցման գործին:

Թե վր չափով աջող եր ընթանում հաշվետվության ժամանակամիջոցում բանվորական հիմնական մասսայական կազմակերպությունները ղեկավարելու աշխատանքը, յես կփորձեմ ցույց տալ հետևյալ կազմակերպությունների որինակով. 1. արհեստակցական միություններ, 2. արտադրական խորհրդակցություններ, 3. մասսայական կամավոր կազմակերպություններ, 4. բանվորական-գյուղական թվթակիցների շարժում, 5. կոմյերիտմիություն, 6. բանվորուհիների և գեղջկուհիների պատվիրակային ժողովներ:

1. ԱՐԻ. միություններ

Այս հիմնական մասսայական ապարատը, վոր միացնում է մեր կուսակցությունը բանվոր դասակարգի հետ, հաշվետվության ժամանակամիջոցում բավականին աճեց. մինչև 1926 թ. հուլիսի 1-ը յեղած միությունների անդամների թիվը 368,349-ից հասավ առ 1-ն հուլիս 1927 թ.—409,533: Անդր. ֆեդերացիայում միությունների անդամների ընդհանուր աճումն արտահայտվում է 13,3%-ով: Աճման անհամեմատ ուժեղ տեմպ մենք ունեյինք Հայաստանում, ուր անցյալ տարի անդամների թիվն ավելացավ 22,2%-ով, վրաստանում—17,5% և Ադրբեյջանում—8,5%: Ընդ մին՝ Անդր. ֆեդերացիայի արհ. միությունների անդամների կազմի մեջ փոքրահասակների թիվը նվազել է 4,9%-ից 4%-ի, այսինքն 0,3%-ով:

Ի շարս արհ. կազմակերպությունների քանակային աճման, հաշվետվության ժամանակամիջոցում մենք ունենք նաև կոմկուսի ազդեցության աճում արհ. միությունների մեջ: Կոմունիստների թիվն ինչպես արհեստակցական ստորին ակտիվի, այնպես և ղեկավար մարմինների մեջ անցյալի համեմատությամբ ավելացել է:

Ղեկավար արհ. ակտիվն առ 1 հունվար 1927 թ.

Անդրկովկասյան ֆեդերացիայում (արհ. միությունների խորհուրդներ, գավառական արհ. բյուրոներ, կենտ. վարչություններ և գավառական բաժանմունքներ):

Ընդամենը հաշվառվի առնված անձինք	Հ.Կ.Կ. (բ) անդամներ և թեկնածուներ	Համամիութ. կեն. կոմյերիտմ.	Անկուսակցականներ
4620	2428	353	1839
100%	52,6%	7,6%	39,8%

Ստորին արհ. ակտիվն առ 1 հունվար 1927 թ.
(Գործարանային, ֆաբրիկային տեղկոմներ, արհ. լիազորներ)

Ընդամենը հաշվառված անձինք	Հ. Կ. Կ. (բ) անդամներ և թեկնածուներ	Համախառն լին. կամյեր. միություն	Անկուտակցականներ
11.880	4123	1147	6610
100%	34,7%	9,7%	55,6%

Այդ ժամանակամիջոցում աճեց և ստորին արհ. ակտիվը:

Ստորին արհ. ակտիվը (սկսած հանձնաժողովի անդամ-պատվիրակներից մինչև ֆաբրիկային տեղկոմների անդամները) առ 1-ն հունվար 1927 թ. ամբողջ Անդր. ֆեդերացիայում կազմում է 43,302 մարդ կամ արհ. միությունների մեջ կազմակերպված բոլոր բանվորների և ծառայողների 10,7%:

Ստորին արհ. ակտիվի քանակի համեմատությամբ, վոր մենք ունեցինք առ 1 հունվար 1926 թ. (33205 կամ 9,3%) աճումը 1 տարում, այսինքն առ 1 հունվար 1927 թ. կազմեց 30,4%:

Գործար. - ֆաբր. տեղկոմների անդամներն Անդրկովկասում կազմում են 2315, մինչդեռ այդ թիվը առ 1 հունվար 1926 թվի կազմում էր 1766: Մի տարվա ընթացքում անդամների թիվը ավելացավ 18,1%-ով:

Փար.-գործ. տեղկոմների սոցիալական կազմն առ 1 հունվար 1927 թ. հետևյալն է. բանվորներ—47,6%, ծառայողներ—53,3%: Ըստ ազգություն. հայեր—26,5%, վրացիներ—25,4%, ռուսներ—23,9%, թուրքեր—17,9% և այլ ազգություններ—6,3%: Վերջին վերընտրական պայքարի ժամանակ բավականին վերակազմվեցին գործ.-ֆաբր. տեղկոմները՝ անցյալ նախընտրական պայքարի համեմատությամբ: Փար.-գործ տեղկոմների անդամները մինչև 1 տարի արհ. աշխատանքում չեղած — 49,9%, 1-ից մինչև 3 տարվա ստաժով — 30,8%, 3 տարուց ավելի — 19,3%: Բանվորուհիներին ակտիվ արհատակցական աշխատանքին մասնակից անելու գործն ստացավ վատ ե զրկված: Այսպես որինակ՝ ֆաբ.-գործ. տեղկոմների անդամների ընդհանուր թվից ազամարդիկ կազմում են 87,9%, իսկ կանայք միմիայն 12,1%:

Ստորին արհ. մարմինների և արհ. միությունների ֆրակցիաների աշխատանքի հետադուրացումը յերևան հանեց մի շարք թերություններ: Լրիվ չեն պատկերացնում կուսակցականներն արհ. միությունների մեջ իրենց ֆրակցիաները. ֆրակցիաները յերբեմն փորձում են դառնալ ինքնուրույն կարգադրող մարմին: Ստորին արհ. մարմինները համեմատաբար թույլ են, արհ. պատվիրակները չունեն անհրաժեշտ կապ բանվորական մասսայի հետ, լիովին չեն բավարարում բանվորների պահանջները: Այդ յերևույթները, վորոնք յերևան են հանվել Բագվի կազմակերպության մեջ, ընդհանուր են համարյա ամբողջ Անդրկովկասյան արհ. շարժման համար: Այդ պատճառով այն բոլոր միջոցները, վորոնց ձեռնարկել է Բագվի մեր կազմակերպությունը՝ վերոհիշյալ թերությունները վերացնելու համար, պետք է զրկեն Անդրկովկասի բոլոր հանրապետությունների արհ. միությունների մերձավոր գործնական աշխատանքի հիմքում:

II. Արտադրական խորհրդակցություններ

Արտադրական խորհրդակցությունները պրոլետարների ակտիվությունը կազմակերպելու և բանվորական լայն մասսաներին սոցիալիստական շինարարության գործին մասնակից անելու առանձին ձևն են հանդիսանում: Նրանց նշանակությունը մեծ է: Յեթև սկզբում մեզ մոտ դրանք ծագում էին չափազանց դանդաղ, աշխատում էին թույլ, անտարբեր, լրիվ չպարզելով իրենց համար խնդիրներն ու աշխատանքի շրջանակները, այժմ արդեն այդ գործը մեզ մոտ բավականին ավելի լավ է: Այսպես՝ յեթև վերջներնք Բագվի արտադրական խորհրդակցությունների աշխատանքի կառուցվածքը, կառուցումը, վոր ՀԿԿ(բ) ԿԿ հետադուրացումը յերևան է հանել այդ աշխատանքի զգալի բարելավում (հարցերի ավելի լավ ընտրություն, վճիռների 60% գործադրություն): Սակայն, արտադրական խորհրդակցությունների աշխատանքի մեջ դեռ կան բավականին թույլ կողմեր — միությունների վարչությունները լրիվ չեն ղեկավարում խորհրդակցությունների աշխատանքը, ձեռնարկությունների և տնտեսական մարմինների ղեկավարներն անուշադիր են զեպի այդ աշխատանքը, ինժեներներին — տեխնիքական ույժերի մասնակցությունը թույլ է, նիստերը դումարվում են անկանոն, և այլն: Հետագա աշխատանքում, իհարկե, այդ թերությունները պետք է աստիճանաբար վերանան:

Միևնույն ժամանակ մասնակցողների աճումն արտադրական խորհրդակցութիւնների մեջ և աշխատանքի վորակի ու գործադրվող վճիռների քանակի բարելավումը գրավական են առ այն, վոր բանվոր մասսաներն արտադրական խորհրդակցութիւնների միջոցով ավելի ու ավելի յեն մասնակից լինում անմիջականորեն արտադրութեան կազմակերպութեանը ու կառավարութեանը:

Վերջենք մեր Անդրկովկասյան արդյունաբերական կենտրոն Բազուն: Այստեղ մենք ունենք որինակելի թվեր արտադրական խորհրդակցութիւնների աշխատանքի մասին հընթացս 6 ամսվա (1926 թ. հոկտեմբերի 1-ից մինչև 1927 թ. ապրիլի 1-ը):

Այդ ժամանակամիջոցում կայացել է 947 խորհրդակցութիւն, այդ խորհրդակցութիւնների մեջ վճովել է 2521 հարց — 100%, գործադրվել է ընդունված վճիռներից 1969—78,1%:

III. Մասսայական կամավոր կազմակերպություններ

Չնայած գոյութիւն ունի ուժեղ ձգտում մտնելու մասսայական կազմակերպութիւնների մեջ, սակայն մենք ի վիճակի չենք տալ ճշգրիտ թիվ: Մոտավոր հաշվով այդ կազմակերպութիւններն ունեն ավելի քան 150,000 մասնակցող: Նրանցից ամենահարգամթիւն է Ոսո-Ավիաքիմը: Նրա մեջ մասնակցում են 101,487 հոգի 1532 բջիջներում. նրանցից մոտ 30%-ը բանվորներ են: Այստեղ հարկավոր է մատնանշել ինչպես Անդր. Յերկ-կոմի ագիտ-պրոպլի, այնպես և տեղական համապատասխան մարմինների թույլ ու թերի զեկավարութիւնը: Ավելի լավ է գործը լայն զարգացող «Ռազիոյի բարեկամներ» ընկերութեան և Ֆիզ-կուլտուրայի մեջ: Ֆիզկուլտուրայի Անդրկովկասյան խորհրդակցութիւնը յերևան հանց թերի ակտիվ աշխատանքի միևնույն պատկերը: Այդ տեսակետից, ՄԽՀՄ համեմատութեամբ, ուր մասսայական կազմակերպութիւնների մեջ մասնակից են տասնյակ միլիոնավոր մարդիկ, մեր պահեստի ուժերն ոգտագործված չեն բավականաչափ: Այնուամենայնիվ մեզ մոտ աճման տեմպը ուժեղանում է, բայց չի թուլանում: Յեթե մեր կազմակերպութիւնները պատշաճ ուղարկութիւն նվիրեն այդ աշխատանքին, անկասկած, մեզ մոտ ել կարելի յի հասնել խոշոր հետևանքների:

4. Բանվորական-գյուղական բոքակիցների շարժում

ԱնդրՖեդերացիայի պայմաններում բանգյուղթղթակիցական շարժումը ստանում է առանձնապես կարևոր նշանակութիւն: Այս գործում մենք ունենք զգալի առաջադիմութիւն: Մինչև 1926 թ. հունվարի 1-ը յեղած բանգյուղթղթակիցների 11449 թիվը հասավ 17734-ի: Առանձին հրատարակութիւնների մեջ աճումն արտահայտվեց

	Յերկրային	Վրաստան	Ադրբեջան	Հայաստան	Ընդամենը
Տվյալներ առ 1/1 1926 թ.	3369	2706	3428	1944	11449
Տվյալներ առ 1/VII 1927 թ.	5135	4288	4932	2879	17734
Աճում . . .	1766	1582	1504	935	6285

Առանձնապես արագ է ընթանում գյուղթղթակիցների աճումը, վոր մշտապես կախված է գյուղացիական մամուլի աճումից: Այսպես 1926 թ. մինչև հունվարի 1-ը յեղած գյուղական թղթակիցների 5057 թիվն աճեց 7092 հոգու առ 1/VII 1927 թ.

Բանգյուղթղթակիցների շարժման դեմքն Անդրկովկասում ցույց է տալիս հետևյալ աղյուսակը.

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒ- ԹՅՈՒՆՆԵՐ	Թ. Վ. Թ. Ա. Ե. Ի. Յ. Ն. Ե. Բ.						Ը Ն Դ Գ Ս Ե Ն Ը
	Բանվորական	Գյուղական	Չինվորական	Պատանի	Յերիքաների	Ցույց չե տրված	
ԱնդրՖեդ. յերկրային որդաններ	451	602	3 905	47	130	—	5.135
Վրաստան	1.039	2.407	498	280	10	—	4.288
Ադրբեջան	1.578	1.654	901	766	33	—	4.932
Հայաստան	317	1.829	168	510	5	50	2.879
Ընդամենը	3.439	7.092	5.372	1.603	178	50	17.734

Աղյուսակի մեջ մտել են միայն այն բանգյուղթղթակիցները, վորոնց ցուցակադրել են լրագրներն ու թերթերը: Պատի թերթի թղթակիցները, շատ խմբակներ ձեռնարկություններում և գյուղերում այս թվերի մեջ չեն մտնում:

Զգացվում է, վոր բանգյուղթղթակիցների շարժման դեկավարությունը խմբագրությունների կողմից բավականին կենդանացել է: Յեղել են նաև բանգյուղթղթակիցներին հալածելու դեպքեր (Գյանջա, Յեվլախ), վորոնք վերացվել են կուս. մարմինների միջամտությամբ: Անհրաժեշտ է հետազայում ևս մաքսիմում ուշադրություն դարձնել գրչի այդ բանակին, վոր բաղկացած է բանվորներից և գյուղացիներից: Այդ տասնյակ հազարավոր բանվորները և գյուղացիք այդպիսով ամենաակտիվ մասնակցությունն են ցույց տալիս սոցիալիստական շինարարության գործում մեր Միության մեջ:

5. Կոմյեթիսմիություն

Բանվոր-գյուղացիական յերիտասարդությունը նույնպես դարձավ ուղղիցիայի զրպարտության առարկա, վորովհետև կոմյեթիսմիությունը եր և է պրոլետարական, կոմունիստական, ըստ էության լենինյան կազմակերպություն: Այդ կազմակերպության հիմնական միջուկը բաղկացած է պրոլետարներից: Կոմյեթիսմիությունը — մեր կուսակցության և խորհրդային իշխանության կառնորդության նեցուկն է. նրա զարգացումը, նրա աճումն ու առողջ վիճակը կազմում են կուսակցության առանձին հոգատարությունը:

Լենկոմյեթիսմիության շարժերի անումը

Ազգաբնակչության թիվն ըստ 1926 թ. մարդահամարի: Լենկոմյեթիսմիության թիվը առ 1/1 1926 թ.

	Ազգաբնակ. 14—22 տարեկան ցեղային	Ընդամենը	Քաղաքում	Գյուղում
		892433	238776	653675
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ	Լենկոմյեթիսմիության անդամներ և թեկնած.	135688	46862	88826
	0/0	15,2%	19,6%	13,6%

Անդրկովկասյան Լենկոմյեթիսմիության բանակային կազմը առ 1 ապրիլ 1928 թ.

	Ընդամենը թվեր	Ընդամենը կազմակերպության մեջ	Անդամներ	Թեկնածուներ
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ	4820	143955	136188	7767
		100%	94,6%	5,4%
Մայրաքաղաքների կազմակերպություններում	905	38054	34025	4029
		100%	89,4%	10,6%

Անդրկովկասի Լենկոմյեթիսմիության կազմը առ 1/IV 1927 թվի
բս սեռի

	Ընդամենը անդամներ	Տղաներ	Աղջիկներ
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ	136188	118748	17440
	100%	87,2%	12,8%
Մայրաքաղաքների կազմակերպություններում	34025	29778	4247
	100%	87,5%	12,5%

Համեմատական տվյալներ Լենկոմյերիտմիության ազգային կազմի մասին ըստ Անդրկովկասի հանրապետությունների.

ԺԱՄԱՆԱԿԱՆ ԶՄՆ- ՆԵՐ	Ընդամենը Լենկոմյե- րիտմ. անդ.	Ն Ր Ա Ն Ց Ի Ց				
		Վրացի- ներ	Թուրքեր	Հայեր	Ռուսներ	Այլ ազ- գություն.
Առ 1/1 1926 թ. . .	98924 100%	29680 30,0%	23896 24,2%	25749 26,0%	9211 9,3%	10388 10,5%
Առ 1/1 1927 թ. . .	128167 100%	36262 28,3%	33164 25,9%	35212 27,5%	10757 8,4%	12772 9,9%
Վորոնջ թվում քա- ղաքներում . . .	41678 100%	9333 22,2%	7993 19,2%	11948 28,7%	9024 21,6%	3480 8,3%
Գյուղերում	86489 100%	27029 31,3%	25171 29,1%	23264 26,9%	1733 2,0%	9292 10,7%

Այդ ժամանակամիջոցում միության մեջ բանվորական մի-
ջուկը նվազեց: Այսպես որինակ՝ առ 1 հոկտեմբեր 1925 թ. միու-
թյան մեջ կար 22,4% բանվորական միջուկ, առ 1 հոկտեմբեր
1926 թ.—17,8%: Համամիութ. Լենկոմյերիտմիության Անդրյերկ-
կոմի իր ժամանակին միջոցներ ձեռք առավ բարձրացնելու բան-
վորական միջուկի տոկոսը, հասցնելով այդ առ 1 ապր. 1927 թ.
18,5%: Համենայն դեպս 1925 թ. համեմատությամբ բանվորա-
կան միջուկը 4%-ով ավելի պակաս ե: Առ 1 ապր. 1927 թ. միու-
թյան մեջ կար 6,1% բառարակ յերիտասարդություն: Անջիկներ
առ 1 հոկտ. 1926 թ. մենք ունեյինք 12%, իսկ առ 1 ապր.
1927 թ.—12%:

Կուսակցական միջուկը կոմյերիտմիության մեջ առ 1 հոկտ.
1925 թ. 6,3% էր, առ 1 հոկտ. 26 թ.—6,4%, առ 1 ապր. 1927
թվի—6,7%:

Նոր ավելացած ույթերի տոկոսը մի քանի կազմակերպու-
թյունների մեջ հասնում է 20—25-ի, հետևաբար կուսակցական
միջուկը բաղկացած է գլխավորապես նոր ավելացած ույթերից:

Յեթե դրանք հեռանան միությունից, այն դեպքում կուս. միջուկը
3.000-ից կիջնի 3.000-ի և փաստորեն կուս. միջուկը կոմյերիտ-
միության մեջ 3—4%-ից ավելի չի լինի:

Կուսակցական ղեկավարությունը կոմյերիտմիության վերա-
բերմամբ վնչ ամենուրեք կրում է ամբողջական, սիստեմատիկ
բնույթ: Շատ կոմիտեներ բավականանում են լսել ընդհանուր զե-
կուցումներ առանց վաղորդք ուսումնասիրելու կոմյերիտմիության
աշխատանքի վիճակը, հաճախ ել ընդհանուր զեկուցումները չեն
կարգադրում յերկար ժամանակվա ընթացքում (Աջար. բան. կոմ.
և Գորու գավ. կոմ.): Կազմակերպությունների հետադոտություն
(Գյանջալի, Գորու, Աջարիստ.) չի կատարվել կոմյերիտական աշխա-
տանքի վնչ ընդհանուր, վնչ ել առանձին ճյուղերի վերաբերմամբ:
Համեմատաբար ավելի լավ է դործը քաղաքային կազմակերպու-
թյունների մեջ. որինակ Թիֆլիսի կազմակերպության 3 ռայկոմ-
ներն ուսումնասիրել և ընդունել են գործնական ցուցմունքներ
կոմյերիտմիության աշխատանքի նկատմամբ, նրանք գումարել
են նաև հատուկ նշանակված կոմյերիտների մի խորհրդակցու-
թյուն: Նույնպիսի դրություն կա Փարիկային-գործարանային
ռայոնում (Բագու): Կան ռայոններ, ուր այդ աշխատանքը նոր
է միայն ձևակերպվում (Բիրի-Նյրաթի ռայոն):

Ղեկավարության մյուս ձևը—կուսկոմից հատուկ անձեր նշա-
նակելն է կոմյերիտմիության մեջ, բայց այդ ձևը թե ըստ նշա-
նակված անձերի ընտրություն և թե ըստ նրանց հաճախելու քա-
նակի՝ բավարար չի (Գյանջա, Գորի, Բաթում և այլն): Այդ նշա-
նակված անձանց մեծ մասի աշխատանքը ստանում է ձևական
ներկայացուցչության բնույթ:

Այնտեղ, ուր խոսվում է կոմյերիտմիության մասին, չի կա-
րել լուրջամբ անցնել մեր պիոներներին: Անդրյերկկոմի հանձ-
նաժողովը, բավականին ընդարձակ հետադոտելով Անդրկովկասի
պիոներական կազմակերպությունները, նկատել է, վոր յերեխա-
ները մեծ հետաքրքրություն են ցույց տալիս դեպի կոլլեկտիվ
աշխատանքը, մինչդեռ գոյություն ունեցող ձևերը համապատաս-
խան չեն յերեխաների պահանջներին, ղեկավարությունը թույլ է,
վորի հետևանքում յերբեմն յերեխաները կազմակերպվել են տա-
րերային կերպով (Բագու, Հայաստան):

Կազմակերպության կազմի ու աման հաշվառքը տեղերում
դրված է չափազանց թույլ: Պիոներների ընդհանուր թիվն առ
1 հունվար 1926 թ. հավասար էր 156772-ի, նրանցից հոկտեմ-

բերյալներ մոտ 37.000: Առ 1 հունվ. 1927 թ. այդ թիվը հասավ 159.733-ի, վոր Անդրկովկասի յերեխաների ընդհանուր քանակության վերաբերությամբ դա կազմում է 12⁰/₀:

Կոմյերիտական միջուկն աննշան է: Առանձնապես Բազվում: Առաջնորդների ընտրությունն անբավարար է: Նյութական ապահովությունը թույլ է, անկայուն: Պահանջվում է մեծ ուշադրություն, սեր և հոգատարություն դեպի պիոներ կազմակերպությունները:

6. Բանվորուհիների յեվ գեղջկուհիների պատվիրակային ժողովներ

Անհրաժեշտ է նաև շոշափել պրոլետարուհիների սոցիալատական շինարարության գործին գրավելու մի այլ կարևոր մաս: սայական ձևի զարգացման հարցը: Այստեղ մենք ունենք լուրջ նվաճումներ, ինկատի ունենալով կանանց մեջ աշխատելու առանձնապես ծանր պայմաններն անդրկովկասյան հանրապետություններում:

Մնալով առաջվա նման կուսակցության աշխատանքի հիմնական ձև կանանց մեջ, 1925 — 26 և 1926 — 27 թ. թ. պատվիրակային ժողովները (1927 — 28 թ. պատվիրակային ժողովները դեռ ավարտված չեն) անցյալ տարվա համեմատությամբ տվին.

ա) Ավելի մեծ թվով բնագրկվեց կին ազգաբնակչությունը

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	1925 — 26 թ.	1926 — 27 թ.
Վրաստան	9679	9801
Ադրբեջան	6063	6934
Հայաստան	5686	6616
Անդր. ֆեդերացիա	21428	23351

բ) Ավելի յեվա ամրացան պատվիրակային ժողովները գյուղում.

Գեղջկուհիների ⁰/₀ պատվիրակային ժողովներում

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	1925 — 26 թ.	1926 — 27 թ.
Վրաստան	65,0	66,0
Ադրբեջան	37,6	45,4
Հայաստան	65,3	80,3
Անդր. ֆեդերացիա	—	63,9

Առաջին անգամ այս տարի Անդրբեյկումը հետազոտեց պատվիրակային ժողովների աշխատանքը՝ պատվիրակային ժողովների հենց աշխատանքի պրոցեսում: (Անդրբեյկումի բանվորուհիներ-գեղջկուհիների բաժինը և հանրապետական նույնապիսի բաժիններն ագիտացրուպի հետ միասին հետազոտեց բոլոր կետերի ¹/₃-ը): Պարզվեց, վոր ունենալով հանդերձ ուժեղ ուշադրություն կուս. կազմակերպությունների կողմից և ավելի կայուն հազմ, պատվիրակային ժողովներն ազատ չեն մի շարք եյական թերություններից — թեքում ուսման կողմը, գործնական կազմակերպության բացակայություն ժողովների աշխատանքների մեջ, թարբեր կազմակերպությունների և հաստատությունների կողմից լքել չի գնահատվում դրանց մեջ աշխատող պատվիրակուհիների գործնական աշխատանքը, ժողովների նյութը չի ներդաշնակվում կուսակցության և իշխանության առաջ կանգնած խնդիրների հետ տեղերում, չկան հարկավոր թվով վորակյալ դեկավարներ պատվիրակային ժողովների համար և այլն: Կուսակցական դեկավարությունը պատվիրակային ժողովների աշխատանքի նկատմամբ լավացել է վերին ողակներում, իսկ ներքին ողակներում դեռ շատ հեռու չի բարելավվելուց:

Պատվիրակային ժողովների աշխատանքի մեջ կուսակցության և նրա բանվորուհիների ու գեղջկուհիների բաժինների հերթական խնդիրն է՝ ստեղծել պատվիրակուհիներից այնպիսի ախտիվ, վոր կարողանա խորացնել կուսակցության աշխատանքը բանվորուհիների և գեղջկուհիների անկուսակցական լայն մաստաների մեջ:

1926—27 թ. խորհուրդների վերընտրություններին կուսակցական և խորհրդային կազմակերպություններն ավելի մեծ ուշադրություն նվիրեցին բանվորուհիներին և գեղջկուհիներին գրավելու հարցին: Անդրֆեդերացիայում այդ վերընտրություններին կանանց մասնակցությունն արտահայտվեց 33,4%-ով՝ ընտրողուհիների քանակի համեմատությամբ և 29,8%-ով՝ ընտրություններին մասնակցողների ընդհանուր քանակի համեմատությամբ:

Տեղական և կենտրոնական իշխանության մարմինների մեջ նկատվում է կանանց մասնակցության աճում (թեև դանդաղ): Անդրկովկասյան ֆեդերացիայի հանրապետություններում կանայք կազմում են 1926—27 թ. գյուղական խորհուրդների մեջ 11,3% (1925—26 թ. 10,8%-ի դիմաց), քաղաքային խորհուրդների մեջ—13,3% (1925—26 թ. 9,9%-ի դիմաց), դավառակային դայրա գործկոմիտեների մեջ—6,6% (1925—26 թ. 4,8%-ի դիմաց), գավառական գործկոմիտեների մեջ—7,0% (1925—26 թ. 5,7%-ի դիմաց), հանրապետական կենտգործկոմիտեների մեջ—5,6% (1925—26 թ. 4,4%-ի դիմաց), ընդամենը Անդրֆեդերացիայում 1926—27 թ. 11,1% (1925—26 թ. 10,5%-ի դիմաց):

Արհմիությունների մեջ կազմակերպված բանվորուհիների քանակությունը 1926 թ. հոկտեմբերի 1-ին 61,070 հոգուց (15,6%) հասավ 66,306 հոգու (16,2%):

Բանվորուհիներն այնքան ել լրիվ մասնակից չեն արվում արտադրական խորհրդակցություններին, արտադրության նպատակահարմարության հարցերին: Արհմիությունների կազմի մեջ Անդրֆեդերացիայում առ 1-ն հունվար 1926 թ. բանվորուհիները կազմում էին 14,3%, իսկ առ 1-ն հունվար 1927 թ.—15,6%: Հանրապետական արհմիությունների խորհուրդների նախագահությունների կազմի մեջ Անդրֆեդերացիայում կանայք կազմում են 5,8%, միությունների կենտվարչությունների մեջ—8,4%, գավառական արհմիությունների մեջ—8,7%, միությունների գավառական բաժանմունքների մեջ—9,5%, ֆաբրիկ. տեղկոմիտեների մեջ—12,1%:

Առաջադրված 754 հոգուց Վրաստանում 26 թ. կանայք 38 էին կամ 2% նրանց մեծամասնությունն ուղարկվեց կանանց մեջ աշխատելու, իսկ մի մասը՝ արհ. աշխատանքի համար: Մասնավորապես անդր. կազմակերպության մեջ վերջին կիսամյակում 50 առաջադրվածներից 2-ը միայն կին էր: Արհ. միությունները, մասսայական աշխատանքն ուժեղացնելու հետ միասին, պետք է ավելի մեծ յուսմամբ մասնակից անեն բանվորուհիներին արտա-

դրական խորհրդակցություններին և արտադրության նպատակահարմարության աշխատանքին: Հարկավոր է մասնավորապես ուժեղացնել աշխատանքը բարակուհիների մեջ:

Այսպես են գեղեցման յերկրորդ մասի արդյունքները:

Դիմենք յերրորդ մասին—կուսակցության և գյուղացիության մեջ նրա կատարած աշխատանքին վերաբերյալ հարցին:

3. Կուսակցությունը յեվ նրա աշխատանքը գյուղացիության մեջ

Կուսակցության աշխատանքի նշանակությունը գյուղում բացառիկ ընդլսթ է ստանում վեջ միայն այն պատճառով, վոր պրոլետարիատի և գյուղացիության աշխատելի միություն հարցը՝ պրոլետարիատի դեկտատուրայի դարաշրջանում՝ հանդիսանում է ամենագլխավորը, այլ և այն պատճառով, վոր ուղղիցիան գյուղում մեր կատարած աշխատանքի հետ կապված հարցերում կամենում է ձեռք բերել քաղաքական կապիտալ: Բայց այստեղ ել նա չարաչար սխալվեց:

Չնայած մեր գյուղի դեռ ծայր աստիճան յետամնացության, բայց և այնպես նա վաղուց արդեն նման չե հնին: Այն արմատական փոփոխությունները, վոր առաջ բերեց մեր քաղաքական ու տնտեսական ձեռնարկների սխատմը, վերափոխեցին մեր գյուղի կենցաղավարությունը: Այդ խոր փոփոխությունները պայծառ յերևում են գյուղում այն կազմակերպությունների մեջ, վորոնց միջոցով գլխավորապես ազդում է կուսակցությունը գյուղի կերպրանքի վրա: Այդ կազմակերպություններն են—խորհուրդները, պարանքի վրա: Այդ կազմակերպություններն են—խորհուրդները, կոոպերացիան, Կարմիր բանակը, վոր գերազանցապես բաղկացած է գյուղացիներից, և գյուղկոմիտեները:

Վերցնենք խորհուրդները: Այս յերկու տարվա ընթացքում կատարվեց յերկու վերընտրական պայքար: Առաջինը թույլ էր, խոշոր թերություններով: Վերջինը, հաշվի առած 26 թ. փորձը, անցավ ավելի կազմակերպ ու աջող, չնայած պայքարի ժամանակամիջոցը 5 ամսից կրճատվեց 3½ ամսի: Անհրաժեշտ է մատնանշել կուսակցական ղեկավարության զգալի ուժեղացումը վերջին պայքարի ժամանակ:

Չայնի իրավունքից զրկելու հարցերում շատ տեղերում յեղան սխալներ: Դիչ չեյին այնպիսի դեպքեր, յերբ ձայնի իրավունքից զրկվածների ցուցակներին մեջ ընկնում էին նաև միջին

գյուղացիներ: Այդպիսով միջին գյուղացիք տեղ-տեղ ստանում էին անարդար հարված: Ի նկատի ունենալով այդ հարցի խոշոր քաղաքական նշանակությունը, կուսակցական կազմակերպություններն ուշադրություն դարձրին դրա վրա նախընտրական պայքարի ընթացքում ու շտկեցին պակասությունները հենց սկզբում:

1926 թ. Անդրկովկասի հանրապետություններում ընտրողական իրավունքից զրկված էին 60,679 մարդ կամ բոլոր ընտրողների 2,5⁰/₀-ը. 1927 թ. ընտրողական իրավունքից զրկված էին 161,105 հոգի կամ բոլոր ընտրողների 6,3⁰/₀-ը: Առաջին անգամ 1927 թ. կուսակցական կազմակերպությունները գործադրեցին ընտրողական հրահանգը կուսակցականների և կոմյերիտների վերաբերմամբ, վորի հետևանքում տեղերում յեղան կուսակցականներին և կոմյերիտներին ընտրական ձայնից զրկելու դեպքեր:

1927 թ. վերընտրություններին ընտրողների մասնակցություն ⁰/₀-ը (առանձնապես գավառներում) ավելի էր, քան 1926 թ. վերընտրություններին: Այսպես՝ 1926 թ. վերընտրություններին մասնակցեց ընտրողների 49,1⁰/₀ (գավառներում) այն ժամանակ, յերբ 1927 թ. վերընտրություններին գավառներում մասնակցեց ընտրողների 53,9⁰/₀: Վերջին վերընտրական պայքարի հիմնական աջողություն հանդիսանում է այն, վոր չնայած բռնացքների ճիգերին՝ իրենց կողմը գրավելու միջին գյուղացիներին, չնայած նրանց փորձերին ներս խցկվելու խորհուրդների մեջ, ընչազուրկ-միջին գյուղացության բոլին ընդհանուր առմամբ հաղթություն տարավ բռնացքների վրա, վորոնք մեկուսացել են շնորհիվ կուսակցական կազմակերպության՝ ընչազուրկ գյուղացիության մեջ կատարած յեռանդուն աշխատանքի՝ և շնորհիվ ընչազուրկների ու միջին գյուղացիների միությունն ամրապնդելու աշխատանքի:

1927 թ. վերընտրություններին ընչազուրկ գյուղացիությունը հանդես յեկավ ավելի կազմակերպված, քան 1926 թ. վերընտրություններին: Յեթե 1926 թ. վերընտրությունների ժամանակ ընչազուրկ գյուղացիությունը շատ տեղերում մնում էր ստվերի մեջ, այդ չեք նկատվում 1927 թ. վերընտրություններին, վորչափով յեռանգուն աշխատանք էր տարվում ընչազուրկներին կազմակերպելու և նրանց կազմակերպված կերպով վերընտրություններին մասնակցեց անելու համար: Թեև լինում էին դեպքեր, վոր այս կամ այն ընչազուրկը, ընկնելով բռնացքի ազդեցության տակ, վոչ միայն հանդես էր գալիս ընչազուրկ-

ների խորհրդակցություն մեջ ընդունված ցուցակի դեմ, այլ և յերբեմն ինքն էր առաջարկում առանձին ցուցակ. սակայն կարելի յե մատնանշել, վոր ընդհանուր առմամբ ընչազուրկ գյուղացիությունը պաշտպանում ու ձայն էր տալիս ընչազուրկների ժողովներում ընդունված ցուցակներին ոգտին, վոր և ապահովեց խորհուրդների վերընտրությունների աջողությունը:

Վերընտրական պայքարի ժամանակ տեղ-տեղ նկատվում էր հակա-խորհրդային տարրերի աշխուժացում:

Այսպես, 1926 թ. խորհուրդների վերընտրություններին հակա-խորհրդային տարրերն այն աստիճան կազմակերպված էին, վոր մինչև ընտրությունները փակցրին իրենց ցուցակները (Չուգչիդի գավառ). 1926 թ. վերընտրական պայքարի ժամանակ Քուլթայի գավառում յեղան դեպքեր, յերբ մենշեիկները հանդես էին գալիս միաբանված խմբակով, վորը վոչ միայն առաջադրում էր իր թեկնածուներին խորհուրդների համար, այլ նույնիսկ պահանջում էր ներկայացուցչություններ բոլոր ընտրական կազմակերպություններին մեջ. Մուխրանի գյուղում (Քուլթայի գավ.) նրանք մինչև անգամ պահանջում էին ձայնատվությունից առաջ հեռացնել կոմունիստներին: Հակա-խորհրդային տարրերի նույն ասակի յեղույթներ նկատվում էին նաև վերջին նախընտրական պայքարի ժամանակ: Այսպես որլինակ, 1927 թ. վերընտրություններին դեպք յեղավ, յերբ դաշնակցականները հանեցին յերկու կոմունիստի թեկնածությունը և նրանց տեղ առաջարկեցին 2 դաշնակցականի թեկնածությունը (Հայաստան):

Բայց ընդհանրապես հակա-խորհրդային տարրերը լիակատար անակություն հանդիպեցին ինչպես 1926 թ., այնպես և 1927 թ. վերընտրությունների ժամանակ:

Այս տվյալները վկայում են ընդհանուր առմամբ, թե մեր աշխատանքը զգալիորեն աշխուժացել է գյուղում և թե աճել է գյուղացիական լայն մասսաների ակտիվությունը:

Յես կամենում եմ շոշափել մեր աշխատանքի մի շատ թույլ կողմ, այսինքն գյուղացիական անկուսակցական ակտիվի հարցը, վոր վաղուց է գրված կուսակցության առաջ: Դեռ 1925 թ. հուլիսին ընկ. Ստալինը ՀԿԿ (բ) կենտկոմին կից գյուղական խորհրդակցությանը իր զեկուցման մեջ ասաց. «Ինչո՞ւմ և մեր կուսակցական աշխատանքի թուլությունը գյուղում: Նրանում, վոր կուսակցությունը չունի գյուղում անկուսակցական ակտիվ լայն խավ գյուղացիներից»: Յեթե ԽՍՀՄ մեջ այդ տեսակետից կան

լուրջ նվաճումներ, համեմատյալ չենք կարող պարծենալ: Անդրկովկասյան գյուղում գյուղացիական անկուսակցական ակտիվ ստեղծելը շարունակում է մնալ մեր աշխատանքի խոշոր անհետաձգելի խնդիր:

Ընդհանրապես խորհուրդների աշխատանքի մեջ մենք ունենք լուրջ նվաճումներ. ա) աշխուժացել ու կազմակերպչորեն ամրացել են խորհրդային ստորին մարմինները, լայն կերպով մասնակից անելով սոցիալիստական շինարարության գործին աշխատավոր մասսաներին: Խորհուրդների և նրանց սեկցիաների միջոցով աշխատանքի յեն գրավված մի քանի տասնյակ հազար գյուղացիներ, գեղջկուհիներ, աշխատավոր ինտելիգենտներ. բ) ուժեղացել է հասարակական ակտիվությունը. գ) խորհուրդների շուրջն է համախմբվում ընչազուրկ-միջին գյուղացիության ակտիվը (առայժմ թույլ ձևով) և ամբապնդվում է այդ բոլոր բուռն ցանքերի դեմ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԿ(Բ) ԿԵՆՏԿՈՍԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՋԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐԻՉ ԲԱԺՆԻ ՔԱՂՎԱԾՔԻՑ

Վերջնենք կոոպերացիան — դեպի սոցիալիզմ տանող այդ գլխավոր ուղին, ինչպես արտահայտվեց ընկ. Լենինը, այդ հիմնական անցքը, վորի միջով լայն հոսանքով թափվում է սոցիալիստական ազդեցությունը գյուղի վրա: Յես կխոսեմ, իհարկե, ներկա դեպքում գյուղատնտեսական կոոպերացիայի մասին:

Առ 1/X 1926 թ. կոոպերացիային անդամագրված ազգաբնակչության թիվը հավասար էր 245388 մարդու, իսկ առ 1/VII 27 թ.—310711 մարդու: Մինչև 1927 թ. հուլիսի 1-ը կոոպերացիային անդամագրված ազգաբնակչության 310.711 մարդուց 134.816-ն ընկնում է Վրաստանին, 116.986-ն Ադրբեյջանին և 58.909-ը՝ Հայաստանին:

1926 թ. հոկտ. 1-ից մինչև 27 թ. հուլիսի 1-ը կոոպերացիային անդամագրված շինական ազգաբնակչության թիվն ամբողջ Անդրկովկասում աճեց 26,62%-ով. Վրաստանում — 25,58%-ով, Ադրբեյջանում — 12,37%-ով և Հայաստանում — 38,7%-ով: Կոոպերացիային անդամագրվելու տեման մեջ անհամեմատ մեծ լարվածություն ցույց է տալի Հայաստանը, իսկ հետո մասամբ Վրաս-

տանը: Ադրբեյջանի գյուղը, ներքին ճանապարհների և հաղորդակցության միջոցների համեմատաբար վատթար վիճակի հետևանքով, զգալի չափով յետ է մնում այդ վիճակից:

Առ 1/VII 1927 թ. շինական ազգաբնակչության կոոպերացիային անդամագրվելու տոկոսը հավասար է 5,51-ի: Անհամեմատ լայն չափով կոոպերացիային անդամագրվում է Հայաստանի գյուղական ազգաբնակչությունը (3,28%), Վրաստանը (6,50%) և Ադրբեյջանը (7,02%):

Աճումն ակներև է, ըսյց նրա աճման տեմպը թույլ է: Գյուղատնտեսական կոոպերացիան պետք է դառնա կուսակցության հոգատարության ու ուղղորդության կենտրոն:

Յեթե ուղղորդության առնենք, վոր Անդրկովկասը, իբրև գերազանցապես գյուղացիական յերկիր, միմիայն յերկարատև ժամանակի ընթացքում կարող է հաստատ վորք դնել արդյունաբերության ուղիի վրա, ապա մեր տնտեսության սոցիալիստական վերակազմության պրոցեսն արագացնելու համար, բնականաբար, անհրաժեշտ է ամեն կերպ աջակցել գյուղատնտեսական կոոպերացիայի աճմանն ու ընդարձակմանը:

Գյուղացիական ազգաբնակչության վոր խավերն են միացած գյուղատնտեսական կոոպերացիայի մեջ: Չնայած այն հանգամանքին, վոր մեզ մոտ վոչ միայն վատ է դրված կոոպերացիային անդամագրված գյուղացիների հաշվառքն ըստ խավերի, այլ և անդ-տեղ հաշվառք բոլորովին չի կատարվում, այնուամենայնիվ մոտավոր հաշվով, նկատի առած անդրկովկասյան գյուղի պայմաններին առանձնահատկությունը, գյուղացիական խոշոր տնտեսությունների աննշան տոկոսը Վրաստանում և Հայաստանում, մի փոքր բարձր տոկոսն Ադրբեյջանում, մենք կարող ենք պնդել, վոր կոոպերացիային անդամագրված տնտեսությունների հիմնական զանգվածն Անդրֆեդերացիայում բաղկացած է ընչազուրկ և միջին տնտեսություններից:

Գյուղացիության տնտեսությունների (ծխերի) կոոպերացիային անդամագրվելն Անդֆեդերացիայի գյուղատնտեսական վարկի սխտեմով.

	1924 թ.		1925 թ.		1926 թ.		I/VII 1927 թ.	
	թիվ	թիվ	Տոկոսային ավելացում համ. համ.	թիվ	թիվ	Տոկոսային ավելացում համ. համ.	թիվ	Տոկոսային ավելացում համ. համ.
Գյուղատնտեսական վարկային ընկերակցությունների թիվը	106	249	134,9	283	13,6	333	17,7	
Բոլոր գյուղացիական ծխերի թիվը	841267	901962	—	912170	—	912170	—	
Անդամների (ծխերի) թիվը	27035	91212	237,4	140315	53,8	196002	39,6	

Առ 1-ին հոկ. 1927 թ. Անդրֆեդերացիայում կա 273 միացյալ գյուղացիական տնտեսություն (կոլլեկտիվ տնտեսություններ, մեքենայական ընկերակցություններ, արտելներ ու կոմմունաներ) 7281 անդամով: Միջին հաշվով ամեն մի տնտեսությանն ընկնում է 27 անդամ:

Խնչպիսի՞նք յե կուսակցության ազդեցությունը կոոպերացիայի մեջ: Վերջիններ վարչությունները և վերստուգիչ հանձնադուները: Մինչև 1927 թ. մենք ունենք 2080 վարչությունների մեջ 49% կուսակցականներ: Վերստուգիչ հանձնաժողովների 1591 անդամի մեջ ունենք 39,8% կուսակցականներ: Գյուղատնտեսական կոոպերացիայի սկզբնական կոոպերատիվների ընտրված աշխատավորների քանակի մասին տվյալներ, դժբախտաբար, չկան: Հաշվառքը կամ կատարվում է թույլ, կամ բոլորովին չի կատարվում: Մինչդեռ այդ հաշվառքի նշանակությունը չափազանց կարևոր է՝ վերջինից համար, թե վերջինից են ազդում կոմմունիստները կոոպերացիայի միջոցով գյուղի վրա և համախմբում գյուղացիական անկուսակցական ակտիվին: Մեր կոոպերացիան և մեր կուս-մարմինները պետք է ճիշտ հաշվառքի առնեն այդ պրոցեսները, այլապես կուսակցությունն անկարող կլինի կանոնավոր ուղղություն տալ իր աշխատանքին ու ազդեցությունը գյուղացիության մեջ: Առանձնապես այդ գործում պետք է ոգնեն կուսակցությունը կոոպերատիվային կենտրոնները:

Վերջիններ կրկին մի կարևոր խոզովակ, վորով անցնում է կոմմունիստական ու խորհրդային ազդեցությունը մեր գյուղի

վրա — Կարմիր Բանակին: Մեր Կարմիր Բանակը բաղկացած է համարյա 60%-ով գյուղացիներից: Այդպիսով գյուղացիների հրեկայական քանակություն անցնում է Կարմիր Բանակի մեջ քաղական խոշոր դպրոց, վերջ է դնում ախտեղ անգրագիտությունը, կուս-կուրիում է քաղաքական ինքնագիտակցություն, ստանում է քաղաքական կրթություն ու այդ ամենը փոխադրում է գյուղ: Կոմկուսի ազդեցությունը բանակի մեջ շարունակ աճում է: Բանակը հաջեցած է կուսակցականներով լայն չափերով, վորն արմատից հերքում է հրամանատար կազմի «այլաոհեման» մասին ուղղիցիայի տարածած զրպարտությունը: 1921 թ. կուսակցականների թիվը բանակում 20% էր, 1923 թ. — 29,6%, 1925 թ. — 43,3% և 1927 թ. — 54%:

Խնչպիսի՞նք պատկեր մենք ունենք մեր Կովկասյան Կարմիր Բանակի մեջ: Գյուղացիք կազմում են 61,5%, Ըստ կուսակցականության՝ 30,2%-ը մինչև 1927 թ. փետր. 15-ը հասավ 40,8%-ի: Դա հրամանատար կազմի մեջ: Բանակում մենք ունենք գյուղացիներ առ 1-ն հուլիս 27 թ. 37,8%, կուսակցականների թիվն աճեց հաշվետվության ժամանակամիջոցում 10,6—15,1%-ի: Կոմյերիտների թիվը 14,7%-ից բարձրացավ 26,5%-ի: VI բանակային կուս. կոնֆերենցիան արձանագրեց կուսակցության անդամների ամբողջ զանգվածի անշեղ գաղափարական-քաղաքական աճումը:

Այդպիսով ամբողջ գյուղացիական մասսան, անցնելով Կարմիր բանակի միջով, ստանում է հիմնական քաղաքական գրագիտություն, վորի կարիքը դեռ աչնպես ուժեղ է մեր գյուղի համար: Բացի դրանից, մենք պետք է առանձին գոհունակությամբ արձանագրենք այն իրողությունը, վոր ըստ ամենայնի ամրապլնդվում են ազգային դորամասերը, վորոնք լիովին արգարացրին իրենց:

Գյուղկոմների վրա՝ իբրև մեր կարևոր կազմակերպություններից մեկի գյուղում՝ մենք մեծ հույսեր եյինք դնում: Բայց նրանց աշխատանքն ընթանում է ավելի կամ պակաս աջող. համենայն դեպս գյուղկոմներն ահագին նշանակություն ունեն գյուղի կյանքում:

Վրաստանում գյուղկոմների թիվը 1870-ից իջավ 739-ի: Այդ խիստ նվազումը բացատրվում է գյուղկոմների կազմակերպչական սխառեմով (թեմական գյուղկոմների և մի շարք «թղթի գյուղկոմ»

ներին» լիկվիդացիա): Միջին հաշվով ներկայումս Վրաստանի յուրաքանչյուր գավառին ընկնում է 30—50 գյուղկում:

Գյուղկումների կազմի մեջ կան 160.000 մարդ:

Վերընարությունների հետևանքում գյուղկումների սոցիալական կազմը բավականին լավացավ՝ ընչազուրկ միջին ակտիվին նրա մեջ ավելացնելու ուղղությամբ: Միջին գյուղացիների թիվը գյուղկումների մեջ ներկայումս կազմում է 30—50%, ընչազուրկների թիվը—30—90% (Շորապանի գավառում 89,2%, Թելավի գավ.—83,63%), Հեկ անդամների և թեկնածուների տոկոսը գյուղկումների մեջ տատանվում է 10—25% և միջին հաշվով կազմում է 15%, կոմյերիտների %—ը հասնում է 26-ի: Կանանց տոկոսը գյուղկումների մեջ 10%-ից դարձավ 15% (Բորչալուի գավառում 1925 թ. 1,7% էր, ներկայումս 7,3%, Թելավի գավ. 12,12%): Դուռնի գավառում գյուղկումների թիվը 25 թվին 285 էր, այժմ 2245, Ուլուքի գավառում գյուղկումներին մասնակցում է հասակավոր գյուղացիների 40%-ից ավելին, Սենակի գավառում գյուղկումների անդամների թիվը է 10.456:

Գյուղկումների մասին տեղեկություններ ավտոմատ հանրապետություններից չկան, բացառությամբ Հարավ-Ոսեթիայի, ուր գործում են 41 գյուղական և 12 թեմական կոմիտե, վորոնք միացնում են 7000 ծուխ:

Հայաստանում բոլոր գյուղկումների թիվը է 955 (գյուղական, գավառական և գավառային), վորոնք ընդգրկում են Հայաստանի ամբողջ գյուղացիական ազգաբնակչության 64%, Գյուղկումների աշխատանքն ամենից լավ դրված է Հայաստանում.—4,1%-ը կազմում են կանայք, կոմունիստները—15,6%, կոմյերիտները—12,7%, ընչազուրկները—45,7%, միջին գյուղացիները—50,8% և խոշոր գյուղացիք 3,5%:

Արբրեշանում, բացի գավառական գյուղկումներից, կան 65 դայրա և 1084 շինական գյուղկում (տեղեկություններ Նախիջևանի յերկրի և Լեռնային Ղարաբաղի մասին չկան): Վերոհիշյալ գյուղկումներն ընդգրկում են 55.000 մարդ: Ընչազուրկներին կազմակերպելու գործի կանոնավոր դրությամբ ժամանակ գյուղկումները կենդանանում են:

Ընչազուրկներին կազմակերպելու աշխատանքը մեզ մոտ տակավին դրված է թույլ, այնուամենայնիվ այդ աշխատանքը կատարվում է լարված: Այդ հանգամանքն էլ զգոն վիճակի մեջ դրեց բոլոնցներին, վորոնք ընչազուրկների մեջ աշխատանք

տանելու առաջին օրերից թշնամաբար տրամադրվեցին դեպի ընչազուրկներին կազմակերպությունները. այդ թշնամական վերաբերմունքը հետագայում արտահայտվում էր այս կամ այն ձևերով: Բոլոնցները համարյա ամենուրեք ձեռք եյին առնում ամեն միջոց՝ խանգարելու ընչազուրկների մեջ կատարվող աշխատանքը: Գորու գավառում (Շենգիզի, Քվեմո-Ճալա գյուղերում) ընչազուրկների ժողովում, ուր քննվում էր գյուղկումների նոր կազմի հարցը, ներս խուժեցին մի խումբ բոլոնցներ ժողովը ցրելու նպատակով:

Բոլոնցները հաճախ արգելք եյին լինում բատրակներին և նույնիսկ նրանց տնտեսական ազդեցությունը տակ գտնվողներին մասնակցելու ընչազուրկների ժողովներին, սպառնալիքներով հեռացնելով աշխատանքից և դադարեցնելով նյութական աջակցությունը (Նշմիածնի, Մերեանի գավ.). մի քանի տեղերում ընչազուրկների ժողովների ժամանակ բոլոնցները քեֆեր եյին սարձազուրկների ժողովների մասնակցությունը: Բոլոնցներն աշխատում քում ընչազուրկների մասնակցությունը: Բոլոնցներն աշխատում եյին ստեղծել ընչազուրկների կազմակերպության շուրջը հասարակական բացասական կարծիք, և այլն: Մի խոսքով բոլոնցները ամեն հնարավորն անում եյին, վորպեսզի խանգարեն ընչազուրկների մեջ կատարվող աշխատանքը:

Ընչազուրկների մեջ կատարվող աշխատանքին մասնակցում եյին նաև կոմյերիտ կազմակերպությունները: Մի քանի տեղ նրանք ոգնում եյին կուսակցական բջիջներին ընչազուրկների ժողովներ գումարելու գործում: Սակայն, ընչազուրկներին մեջ կատարվող աշխատանքի պրոցեսում տեղ-տեղ նկատվում էր վորոշ անկապակցություն կուսակցական և կոմյերիտական բջիջների աշխատանքի մեջ: Մեղել են դեպքեր, յերբ կոմյերիտական բջիջներն, առանց կուսակցական բջիջների գիտություն և ղեկավարություն, ինքնուրույն կերպով գումարում եյին ընչազուրկների ժողովներ (Լենինականի գավառ):

Առհասարակ պետք է նկատել, թե մինչև վերջին ժամանակ լրիվ հաշվի չէր առնվում կոմյերիտական կազմակերպությունների դերն ու մասնակցությունն ընչազուրկների մեջ կատարվող աշխատանքում: Այդ առթիվ գյուղական խորհրդակցությունն առաջին պլենումն անհրաժեշտ համարեց ուսումնասիրել կոմյերիտությունը՝ ընչազուրկների հետ աշխատելու հարցը և տալ տեղերին գործնական ցուցմունքներ կոմյերիտական կազմակերպությունների խնդիրներին ու գերի մասին — այդ աշխատանքի առթիվ:

Կանայք ընդհանուր առմամբ քիչ են մասնակցել ընչազուրկ-ներին մեջ կատարվող աշխատանքին: Մի քանի գավառներում ընչազուրկ ժողովներին ընչազուրկ կանայք բնավ չեն հրավիր-վում: Տեղական կազմակերպությունները բավականին ուշադրու-թյուն չեն դարձրել ընչազուրկ կանանց ընչազուրկների ժողով-ներին մասնակից անելու վրա, և այլն: Շատ տեղերում, թեպետ և կատարվում էր կազմակերպչական աշխատանք ընչազուրկներին մեջ, սակայն յերբեմն քիչ ուշադրություն էր նվիրվում ընչազուրկ-ներին տնտեսապես ոգնելու հարցին և այդ հողի վրա ընչազուրկ-ների մեջ ստեղծվում են վորոշ դժգոհություններ:

Քաղաքական կրթությունը գյուղում դրված է համեմատա-բար անբավարար: Ճիշտ է, մեղ մոտ բացակայում է հանրամաս-չելի գյուղացիական գրականություն, բայց պարբերական մամուլով և դպրոցական ցանցով մեր գյուղն ապահովված է: Վերջին ժա-մանակ բազմաթիվ, ինչպես և շարժական կինոն բաց են անում գյու-ղում նոր հնարավորություններ ևս այդ բնագավառում:

Գյուղին աշխատավորներ հայթայթելու մասին

Այստեղ անհրաժեշտ է մատնանշել, թե գյուղում աշխատելու ամենադժվարին խնդիրներից մեկը—կուսակցական աշխատավոր-ներ ուղարկելու հարցն է: Այստեղ վնչ միայն չի կարելի խոսել գյուղ մեկնելու ձգտման մասին, այլ ընդհակառակը: Ազգային կոմիտեների կենտկոմները միջոցներ եյին ձեռք առնում համա-չափորեն լրացնելու ավելի ուժեղ աշխատավորներով գավառական հաստատությունների ապարատները: Այդ միջոցը գործադրվում էր բոլոր 3 հանրապետությունների մեջ: Լարված աշխատանք ծա-վալվեց Ադրբեջանում: Ադրբեջանի ԿԿ Կենտկոմը քննում էր գա-վառների բոլոր պատասխանատու աշխատավորների կազմը. դրա-նից հետո մի շարք աշխատավորներ փոխարինվեցին ավելի վորա-կյալներով:

Վրաստանում վերջերս կենտկոմի հանձնարարությամբ Գու-րիա ուղարկվեց 10 պատասխանատու աշխատավոր: Կուսակ-ցականների վորոշ մասի կողմից նկատվում եյին մերժման դեպ-քեր մեկնելու գավառը աշխատանքի, առանց հարգելի պատճառի: Յեղել են դեպքեր, յերբ այդ աշխատավորների վերաբերմամբ գործը հանձնվել է վերահսկիչ Հանձնաժողովին:

4. Կուսակցությունը յեվ պետապարտքը

Դիմում եմ իմ զեկուցման վերջին մասին,—կուսակցությունը և պետապարտքի վերաբերող հարցին: Յես ավելորդ եմ համա-րում կանգ առնել այստեղ պետապարտքի նշանակության հարցի վրա: Բոլոր ընկերները հիշում են ընկ. Լենինի հողվածներն ու հառերը այդ հարցի առիթով, կուսակցական համագումարի, Կ. Կ. և ԿՎՀ պլենումների վճիռները:

Պետապարտքի կառուցման ետապն անցել է վաղուց: Մեր խնդիրն էր վերակազմել պետապարտքը նպատակահարմարու-թյան հիման վրա, կովել բյուրոկրատիզմի դեմ, ուժեղացնել կոմմունիստների շարքը, առաջ քաշել անկուսակցական և կուսակ-ցական բանվորներին և պահպանել ազգամիջյան հավասարակշռու-թյունը: Այդ խնդրի լուծման մեջ կուսակցական մարմիններին մեծապես աջակցում եյին թե վերահսկիչ հանձնաժողովները և թե բան. գյուղ. տեսչությունները: Այդ աշխատանքով մեր կուսակ-ցությունը պետապարտքի միջոցով կապվում էր բանվորական և գյուղացիական լայն մասսաների հետ:

Ոպողիցիան, նայելով դեմագոգիկ ակնոցներով այդ ծանր ու չափազանց բարդ աշխատանքին, բազմացել պետություն յուրա-հատուկ պայմանների մեջ, ինչպիսին հանդիսանում է մեր Անդր-Ֆեդերացիան, փորձում է զրպարտորեն ոգտագործել Հանրապե-տությունների ակտիվ ուժերը յերկրային ու հանրապետական մարմինների մեջ դասավորելու խնդրի գործնական իրագործման ու լուծման վորոշ դժվարությունները, պատկերացնելով այդ գործն իբրև չինոմիլիական պաշտոնների բաշխում: Պատկերաց-նելով այդ գործն այդպես, նրանք յերակետ ունեն Անդրֆեդերա-ցիայի հանրապետությունների շահերի նպատակահարմարությամբ ու համակերպման հարցի սկզբունքային առաջադրությունը: Իհար-կե, յեթե Անդրկովկասյան Ֆեդերացիան համարենք բյուրոկրատիկ պալար ազգային հանրապետությունների մարմինների վրա, Անդր-Ֆեդերացիայի ամեն մի աշխատավոր կթվա սոսկ բյուրոկրատ: Բայց չե՞ վոր այդ հարցը մենք վաղուց լուծել ենք: Ամեն մեկին պարզ է այդ հարցի այդպիսի առաջադրման հակահեղափոխակա-նությունը, բեակցիոնականությունը ու ազգայնականությունը նույնիսկ, յերբ Անդրֆեդերացիան փայլուն կերպով արդա-մեր ժամանակ, յերբ Անդրֆեդերացիան փայլուն կերպով արդա-բացրեց իրեն իբրև կենսունակ գործն, վոր ստեղծում է անխախ-

տելի խաղաղություն ազգային հանրապետությունների միջև, Անդրկովկասի ժողովրդների քաղաքական միաբանությունն ու տնտեսական մերձեցում:

Դիմենք այժմ այն տվյալներին, վորոնք բնորոշում են պետապարատի հարցի լուծման հետ կապված բոլոր վերահիշյալ խնդիրները:

Անդրկովկասյան IV համագումարից հետո ավելացավ կուսակցական խափն անդրկովկասյան յերկրային հաստատությունների մեծ մասի մեջ. միջին հաշվով այդ ավելացումը կատարվեց 1,0⁰/₀: Կուսակցության անդամների և թեկնածուների համեմատական թիվը 42 յերկրային հաստատությունների (վորոնք ցուցակազրկված են Անդրյերկկոմում մինչև IV համագումարը) բոլոր աշխատակիցների ընդհանուր թվի նկատմամբ արտահայտվեց 15,0⁰/₀: Ներկայումս այդ միեկնույն հաստատությունների մեջ կուսակցականների միջին թվորդը = 16,8 է: Ըստ առանձին անհամեմատակցականների միջին թվորդը հաստատությունների կուսակցականների քանակը՝ ինչպես բացարձակ, այնպես և համեմատական թվով՝ ավելացել է ՀԿԿ Անդրյերկկոմի և Լենկոմյերիտ միություն ապարատների մեջ: Անդրկենտրոնի մեջ՝ 14,4⁰/₀, Անդրժողովրդականներում՝ 5,3⁰/₀-ով, Անդրբանդուղտի մեջ՝ 13,0⁰/₀, աշխտակիցների մեջ՝ 9,1⁰/₀, Անդրբանդուղտի մեջ՝ 13,0⁰/₀, աշխտակիցների մեջ՝ 8,7⁰/₀, Անդրպետադավարչության մեջ՝ 1,7⁰/₀, արտաքին գործերի ժողովմամբ՝ 12,5⁰/₀, Ֆինժողովմամբ՝ 3,9⁰/₀, Պետքանկի մեջ՝ 6,8⁰/₀, Գյուղատնտեսական բանկի մեջ՝ 5,3⁰/₀, անդրշրային տնտեսությունների մեջ՝ 11,0⁰/₀, անդրպետադավարչության մեջ՝ 10,8⁰/₀, անդրպետադավարչության մեջ՝ 2,8⁰/₀, անդրբանդուղտի կոմիտեի մեջ՝ 8,1⁰/₀, անդրպետադավարչության մեջ՝ 5,6⁰/₀, անդրյերկկոմի վարչության մեջ՝ 0,4:

Բացի վերահիշյալ 16 խոշոր ու անհամամատ կարևոր հաստատությունից, կուսակցական խափն ավելացել է 14 մանր հաստատությունների մեջ: Ավելացումը կատարվել է ընդամենը 30 հաստատությունների մեջ, իսկ պակասել է 9-ի մեջ: Անհամեմատ խոշոր չափով կուսակցականների տոկոսը պակասել է առևտրի ժողովմամբ՝ 7,0⁰/₀-ով, կոոպ. անդր. միությունների մեջ՝ 1,8⁰/₀, կապի վարչության մեջ՝ 1,8⁰/₀, անդրարհ. խորհրդի մեջ՝ 3,9⁰/₀: Փոքր հաստատություններում կուսակցականների տոկոսը պակասել է 4-ի մեջ: Մնացած հաստատությունների մեջ կուսակցականների տոկոսը մնացել է անփոփոխ:

Բոլոր 80 յերկրային հաստատություններում, վորոնք ներկայումս հաշվառվի յեյն յեյնքարկված Անդրյերկկոմում, կուսակցական խափն

առ 1/IX կազմում էր 15,8 %: Բոլոր 80 հաստատության ապարատի կուսակցականների ընդհանուր տոկոսը ներկայումս մի փոքր քանակ է, վորովհետև ծառայողների վերջին կրճատումից հետո, համաձայն ԽՍՀՄ ժողովրդների վորոշման, ինչպես նաև Անդրյերկկոմի դիրեկտիվի այն մասին, թե անհրաժեշտ է ձեռնպահ մնալ կուսակցականներին կրճատելուց, այդպիսով էլ անդամների և թեկնածուների տոկոսը պետք է ավելանա:

Լենկոմյերիտմիություն անդամների քանակությունը, վորոնք աշխատում են անդրկովկասյան հաստատությունների մեջ, ինչպես տոկոսային տեսակետից, այնպես և բացարձակ թվերով ավելացել է ավելի քան 0,3⁰/₀: Մինչև IV կուսակցական համագումարը լենկոմյերիտմիության թվի մեջ մտնում էին նաև կույսերիս-միության թեկնածուները և ընդամենը լենկոմյերիտմիության անդամների տոկոսը աշխատակիցների ընդհանուր թվի նկատմամբ կազմում էր 5,4⁰/₀: Մինչև ներկա տարվա ոգոստոս ամիսը կոմյերիտների խափն առանց թեկնածուների արտահայտվում էր 5,7⁰/₀: Ներկայումս այդ տոկոսը նույնպես մի փոքր բարձր է՝ Անդրյերկկոմի միեկնույն դիրեկտիվի առիթով:

Այդպիսով IV-րդ համագումարի ժամանակից նկատվում է կուսակցական խափի հետզհետե ավելացում անդրկովկասյան հաստատությունների պետական, տնտեսական ու կոոպերատիվային ապարատների անխտիր բոլոր ճյուղերում (բացառությամբ անդրբ. արհ. խորհրդի և յերկկոմի վարչականների արհ. միությունների):

Աշխատակիցների կազմի ուսումնասիրելու մտքով Անդրյերկկոմի ապարատը կատարեց հետևյալ աշխատանքը. վերջին տարվա ընթացքում Անդրյերկկոմի նախագահությանը 2 անգամ ներկայացվեցին անդրկ. հաստատությունների ամբողջ կազմի ուսումնասիրության նյութեր՝ ինչպես կուսակցական, այնպես և ազգային ու սոցիալական ցուցանիշներով, վորի հիման վրա ընդունվեցին մի շարք գործնական առաջարկներ, վորոնց շնորհիվ աշխտակից մի փոքր բարելավել յերկրային հաստատությունների կազմը: Բացի դրանից, մանրամասն ուսումնասիրվեց Կոոպեր. անդրկ. միությունների և Պետքանկի բաժանմունքների ապարատները: Ներկայումս ստուգվում են Գյուղատնտեսական բանկի ու նրա բաժանմունքների և Անդրկովկասի արհ. կազմակերպությունների ապարատները:

Հաստատությունների ապարատն ըստ պաշտոնների ողակների ուսումնասիրելու ժամանակ նկատվում է ավելի բարձր կու-

սակցական խավ հաստատությունների ղեկավարների մեջ, քան գործնական պատասխանատու աշխատակիցների մեջ: Այսպես օրինակ, Կոոպեր. անդրկ. միությունը (Զակսոյուզ) ունի 100% կուսակցական, նրա մեջ մտնող կոոպերատիվների վարչությունը պատասխանատու աշխատակիցների հետ միասին — 35,4% է: Պետքանկի անդրկ. գրասենյակի (բաժանմունքներով միասին) կուսակցական ղեկավարների թիվը է 36,8%: Կուսակցական խավի հետևյալ ողակների պատասխանատու ծառայողների վերաբերմամբ Զակսոյուզի սխեմում և Պետքանկում 20%-ից ցածր է: Այդպիսի յերևույթ նկատվում է և ուրիշ հաստատություններում:

Այդ տվյալները ցույց են տալիս, թե գործնական աշխատակիցները — բաժինների և յենթաբաժինների վարիչները — մեծ մասամբ բաղկացած են անկուսակցական մասնագետներից: Իսկ կուսակցության անդամները գրավում են կամ ամենադեկավար կամ տեխնիքական պաշտոններ, իսկ միջին ողակներում նրանք քիչ են: Կուսակցականներն ավելի շատ են փոփոխվում, քան անկուսակցականները. ճիշտ թվեր այդ մասին չի կարելի ներկայացնել, համեմայն դեպս այդ փոփոխությունը 3 անգամ ավելի չե անկուսակցական կազմի փոփոխությունից:

Սոցիալական ընտրության նկատմամբ անհրաժեշտ է մտաշունչել, վոր Անդրկ. Յերկ. հաստատությունների աշխատակիցների թվում բանվորները չափազանց սակավ են: Առ 1/VIII բանվորներ կային միայն 9,3%: Անկասկած է, վոր վերջին տարվա ընթացքում ձեռք է բերված վորոշ բարելավում: Դա կարելի չե տեսնել մասամբ նրանից, վոր 1927 թ. ութ ամսում ուղարկվել են 50 բանվոր Անդրկովկ. հաստատությունները, նաև նրանից, վոր կուսակցականների բացարձակ թիվը, վորոնց մեջ ըստ սոցիալական դրության շատ բանվորներ կան, աճել է համեմատաբար մեծ թվով մարդկանցով:

Յեկակետ ընդունելով բանվորների խավի սակավությունը վնչ միայն յերկրային, այլ և հանրապետական, դավառային ու քաղաքային հաստատություններում, վերջին տարում առանձնապես աշխատանք ծավալվեց առաջ քաշելու դազգյահի բանվորներին և գյուղացիներին՝ պետական, տնտեսական, կոոպերատիվային ու այլ կազմակերպությունների վարչական պաշտոնների համար: 1926 թ. սկզբից կատարված աշխատանքի հետևանքները բնորոշվում են հետևյալ տվյալներով: Վրաստանում աշխատանքի յեն

ուղարկված 277 առաջադրվածներ, Ադրբեյջանում — 255, Հայաստանում — 141: Ընդամենն Անդրկովկասում Անդրկովկասյան IV համագումարից հետո առաջ են բաժվել 723 հոգի, նրանցից, ինչպես ասվեց վերևում, 50 հոգի աշխատում են յերկրային հաստատություններում, 125 հոգի — հանրապետական, 142 հոգի մայրաքաղաքների, 406 հոգի դավառական, թեմական, դայրա ու դավառակային հաստատություններում: Ըստ աշխատանքի ճուղերի՝ 51 առաջադրվածներ (7,1%) աշխատում են կուսակցական գործի մեջ, 147 հոգի (20,3%) արհեստակցական, 58 հոգի (8%) կոոպերատիվային, 94 հոգի (13%) խորհրդային - վարչական, 146 հոգի (20,2%) արդյունաբերական-արտադրական, 12 հոգի (1,7%) հասարակական և 215 հոգի (29,7%) ուրիշ ասպարեզներում: Առաջադրվածների ընդհանուր քանակությունից բանվորների թիվը է 493 (68,2%), գյուղացիների — 230 (31,8%): Ամբողջ թվից կանայք ընդամենը 11 հոգի յեն (1,5%): Բոլոր առաջադրվածներից կուսակցության անդամներ և թեկնածուներ են 635 հոգի (87,8%), ընկալվելով միության անդամներ — 17 հոգի (2,4%) և անկուսակցականներ — 71 հոգի (9,8%):

Անցած ժամանակամիջոցում մինչև 26 թ. սկիզբը յերեք հանրապետության մեջ կային 748 առաջադրվածներ, սակայն այդ տեղեկությունների ճշտության համար չի կարելի առանձնապես յերաշխավորել. ընդհանրապես, կարծում ենք, թե կիսով այդ տեղեկությունները սխալ են, վորովհետև սկզբում առաջ քաշելը հաճախ ընդունվում էր ուղղակի այս կամ այն ծառայողին փոքր աշխատանքից ավելի պատասխանատու աշխատանքի փոխադրել:

Այդպիսով Անդրկովկասի բոլոր 3 հանրապետության մեջ մասավորապես 1924 թ. սկզբից առաջադրվածների թիվը կազմում է 1100 մարդ: Առաջ քաշելու նախաձեռնությունը բոլոր դեպքերում պատկանում էր կուսակցական կազմակերպություններին: Արհմիություններն այդ տեսակետից իրենց ցույց են տվել դեռ թույլ. նրանք առաջ ելին քաշում գլխավորապես միայն արհեստակցական զծով, չընդափելով մնացած բոլոր ապարատները:

Անդրկովկասյան յերկրային հաստատությունների աշխատակիցների ազգային ընտրության վերաբերմամբ անհրաժեշտ է կանգ առնել հետևյալի վրա:

Առ 1/VIII բոլոր 80 յերկրային հաստատությունների մեջ կային վրացիներ 25,9%, հայեր — 22,6%, թուրքեր — 2,6%, մյուս կովկասյան ազգություններ — 1,8%, ռուսներ — 36,1%, մնացածներ

—11⁰/₀: Մինչև Անդրկովկ. IV համագումարն անդրկովկ. հաստատությունների ազգային կազմն արտահայտվում էր հետևյալ թվերով. վրացիներ կային—30,8⁰/₀, հայեր—22,8⁰/₀, թուրքեր—1,8⁰/₀, ֆնացած անդրկովկասյան ազգություններ—1⁰/₀, ռուսներ—32,6⁰/₀, ֆնացածներ—11⁰/₀: Մինչև IV համագումարը ստուգման յերթարկվեց 53 հաստատություն: Ինկատի ունենալով, վոր ներկայումս ավելացել է 27 հաստատություն, վորոնց մի մասը գտնվում է Բագվում, ռուսների տոկոսը 3,5⁰/₀-ով ավելացավ, գլխավորապես Ազնավթում, ուր տոկոսային տեսակետից ռուսները կազմում են 58⁰/₀: Ռուսների թիվը ավելանում է մասամբ և այն հանգամանքից, վոր ներկայումս բավական մեծացել է կենտրոնական տրեստների, սինդիկատների ներկայացուցչությունների թիվը, ուր մասնագետ ինժեներները, գլխավոր հաշվապահները և այլ աշխատակիցներ յեկել են Ռուսաստանից: Ազնավթը ստուգման յենթարկելն ազգեց նաև վրացիների տոկոսի իջեցման վրա՝ մինչև Անդր. IV համագումարը յեղած տվյալների համեմատությամբ:

IV համագումարից հետո ավելացավ թուրքերի տոկոսը, 1,8⁰/₀-ից դարձավ 2,6⁰/₀, ռուսների տոկոսն ավելացավ 3,5⁰/₀-ով. հավասարապես ավելացավ Անդրկովկասի մյուս ազգությունների թիվը 0,8⁰/₀-ով: Յեթե վերցնենք միմիայն այն հաստատությունները, վորոնք ցուցակագրված էին Անդրյերկկովում մինչև IV համագումարը, առանձնապես առանց Ազնավթի, վոր ամենախոշոր հաստատություններից մեկն է աշխատակիցների թվով, ապա ազգային կազմը ռուսների թվի պակասման մոքով, ինչպես և մյուս ազգություններին հավասարեցնելը կտա ավելի ևս մեծ նվաճումներ՝ Անդրկ. հաստատությունների ազգային կազմը կանոնավորելու իմաստով:

Անկախ՝ հաստատությունների ապարատների աշխատակիցների կազմի բարելավումից, յեղավ բարելավում նաև ղեկավար մարմինների ընտրական կազմի մեջ: Այսպես որինակ, Անդկենտգործկոմում անդամների թվում կուսակցականները կազմում են 87,3⁰/₀, անկուսակցականները 12,7⁰/₀: Դրանից առաջ Անդրկենտգործկոմում կուսակցականների թիվը 80,9⁰/₀ էր: Ըստ սոցիալական դրության Անդրկենտգործկոմի անդամների մեջ բանվորներ կան 33,9⁰/₀ (սկզբում 16,7⁰/₀), գյուղացիներ — 6,5⁰/₀ (սկզբում 14,8⁰/₀), ծառայողներ—59,6⁰/₀ (սկզբում 61,4⁰/₀):

Այս բոլոր տվյալները վկայում են այն ահագին աշխատանքի մասին, վոր կատարել է կուսակցությունը պետապարատի աշ-

խատանքը բարելավելու բնագավառում: Այնուամենայնիվ մեր առաջ կանգնած է տակավին խոշոր խնդիր՝ ավարտելու այդ աշխատանքը: Այստեղ պահանջվում է անընդհատ, մշտական հսկողություն, վորովհետև պետապարատը մեր բարդ պայմանների մեջ այնպիսի ճկուն գործիք է, վոր բավական է մի փոքր անուշադիր լինել, նա կսկսի կեղծել: Կտեսնես՝ մի հաստատությունից կրճատվածը կխցկվի մի ուրիշ հաստատություն: Կտեսնես՝ մի ինչ վոր տեղ աննկատելի խախտվում է սոցալամիջյան հավասարակշռությունը: Կտեսնես՝ հենց նոր քերված բյուրոկրատը նորից ծածկվում է բյուրոկրատիկական բորբոսով: Այստեղ, ընկերներ, հարկավոր է միշտ արթուն լինել:

ԱՌԱՆՁԻՆ ԿԱՐԵՎՈՐԱԳՈՒՅՆ ՊԱՅՔԱՐՆԵՐ, ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐ ՅԵՎ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆ ՈՒ ԴԵՐԸ ՆՐԱՆՑ ՄԵՁ

Հաշվետվության ժամանակամիջոցում մեզ մոտ տեղի ունեցած մի շարք կարևորագույն պայքարներ, աշխատում եյին մի շարք կարևոր հանձնաժողովներ ու կատարվեցին առանձին աշխատանքներ: Դրանց թվում անհրաժեշտ է կանգ առնել հետևյալներին՝

- ա) կռիվ կոմունիստների գործադրկության դեմ,
- բ) պայքար գնեթն իջեցնելու ոգտին,
- գ) պայքար բյուրոկրատիզմի դեմ կռվելու համար,
- դ) պայքար խնայողության ռեժիմի ոգտին կռվելու համար,
- ե) քաղաքական մոլ-հանձնաժողովներ,
- զ) ինդուստրիալիզացիայի փոխառությունը աշակցող հանձնաժողովներ:

ա) Կռիվ կոմունիստների գործադրկության դեմ:

Գործադրկության կուսակցականների թիվը մինչև ներկա տարվա նոյեմբերի 15-ը կազմում է. Թիֆլիս քաղաքում 400 հոգի, Բագվում—279, Յերևանում—54. Ընդամենն Անդրկովկասի 3 կենտրոնական քաղաքներում գործադրկության կուսակցականներ կային 733 հոգի: Գործադրկության կուսակցականների թիվը Վրաստանի գավառներում 126 հոգի չէ. Ադրբեջանում և Հայաստանում, համապատասխան չի ապարատի տվյալներով, գործադրկություն կուսակցության անդամների և թեկնածուների մեջ այդ հանրապետությունների գավառներում չի նկատվում: Այդպիսով Անդրկովկասում կա ընդամենը 859 գործադրկության կուսակցական: Մինչև 26 թ. դեկտ. 1-ը գործադրկության կուսակցականներ հաշվվում էյին 1346 հոգի: Հետևաբար, անցյալ տարվա համեմատությամբ գործադրկության կուսակցականների թիվը պակասել է 487 մարդով (36,20%): Գործադրկության կուսակցականների տոկոսն Անդրկ. կազմակերպու-

թյունների անդամների և թեկնածուների ընդհանուր թվի համեմատությամբ կազմում է 1,10%: Գործադրկության կուսակցականների ընդհանուր թվի համեմատությամբ գործադրկության կուսակցականները կազմում են 20%:

Անդրկովկասում ձեռք առավ հետևյալ միջոցները՝ գործադրկության դեմ կռվելու համար. 1) կտրականապես արգելել ղեկավար կուսակցականներին պաշտոնից հանել կուսակցության անդամներին և թեկնածուներին առանց համաձայնելու համապատասխան չի հետ. 2) ուժեղացնել չի վերահսկողությունը հասարակության կողմից, առաջարկված է կտրուկ կռիվ մղել խնամիությունների հարցում. առաջարկված է կտրուկ կռիվ մղել խնամիությունների դեմ, 3) կանոնավորել կուսակցականների տեղափոխությունը մի կազմակերպությունից մյուսը, մասնավորապես Անդրկ. կենտր. քաղաքները, 4) ուժեղացնել վերահսկողությունն աշխատանքի բորսաների գործունեության վրա, 5) գործադրկության կուսակցականներին վերադարձնել համար՝ արհ. կազմակերպությունների ֆրակցիաներին առաջարկված է ավելացնել գործադրկության կուսակցականներին զանազան տեսակի հաշվառությունների, գործավարության դասընթացներն ուղարկելու թիվը, ինչպես նաև ուժեղացնել գործադրկության կուսակցականներին զանազան աթոններին մասնակցի անելու աշխատանքը:

Անդրկովկասում առաջարկեց կազմել առանձին դրամական ֆոնդ գրական աշխատանքների հոնորարից ստացվող մուծումներից՝ Մոսկվայի որինակով: Տեղական կուս. կազմակերպությունները, որինակ Թիֆլիսի կոմիտեն, այդ միջոցը գործադրում է ուղղափառ 1-ից: Հավասարապես՝ տեղերում հատկացվում է լրացուցիչ $1\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ % անդամավճարին՝ գործադրկության ֆոնդի համար:

Վերոհիշյալ միջոցները նպաստեցին գործադրկության կուսակցականների թվի կրճատման: Չնայած հաստատությունների ապարատների մասսայական կրճատմանը, գործադրկության կուսակցականների թիվը չի աճում, վերավհետե դա անցյալ և նախանցյալ տարիներում եր:

Ներկայումս յեղած գործադրկության կուսակցականների թվից կուսակցության անդամներ են 81%, թեկնածուներ—19%. տղամարդիկ 89,4%, կանայք—10,6%:

Ըստ կուսակցական ստաժի՝ գաղտնի աշխատավորներ 0,3%, կուսակցության անդամներ 1917 թվից—2,5%, 1918—20 թ. թ.—

11,5⁰/₀, 1921—24 թ. թ.—18,3⁰/₀, 1925—27 թ. թ.—48,4⁰/₀, ԿԿ անդամության թեկնածուներ—19⁰/₀:

Ըստ սոցիալական դրուքյան՝ ձեռնարկությունների վորակյալ բանվորներ—24,3⁰/₀, վնչվորակյալ բանվորներ—31,1⁰/₀, ստորին ծառայողներ—7,1⁰/₀, հաստատությունների ծառայողներ—31,3⁰/₀, ծառայությունից արձակված կարմիր բանակայիններ—4,5⁰/₀, գյուղացիներ, վորոնք չեն ծառայում պետհաստատություններում—1,7⁰/₀:

Ըստ ազգային կազմի՝ վրացիներ—21,3⁰/₀, հայեր—33,1⁰/₀, թուրքեր—11,8, ռուսներ—25,3⁰/₀, ֆնացածները—8,5⁰/₀:

Բ.) Գ.) Դ.) պայքարներ գներն իջեցնելու ոգսին, բյուրոկրատիկ դեմ յեվ խնայողության ռեժիմի ոգսին կոչելու համար կուսակցական կազմակերպությունների մասնակցությունն այդ պայքարներին և նրանց ծավալած աշխատանքը տվին անյերկբա աշխատություններ: ԲՆԻՆԵՐՆ ամենաակտիվ մասնակցությունն ցույց տվին այդ պայքարներին: Չկա մի բՆԻՆ, ուր չկարգացվելին դեկուցումներ այդ հարցերի շուրջը, չմշակվելին հարցեր և յերեան չհանվելին բազմաթիվ պակասություններ: Կային, իհարկե, նաև թերություններ, կուսակցության ուղեգիրը խեղաթյուրելու դեպքեր: այսպես որինակ, մի քանի բՆԻՆԵՐ տարվեցին ձևական նվաճումներով, արտաքին եֆեկտով և հարցերի ավտոմատիկ քննություններ ու նրանց մեքենայական լուծմամբ: Այդ տեսակետից գործն ամենից լավ եր Բագվում, ամենից թույլ՝ Յերեանում, ուր մի շարք բՆԻՆԵՐ կայացրին դիցուք այսպիսի բանաձևեր. «Ընդունել ի տեղեկություն», «Ընդունել ի ղեկավարություն», «Ընդունել ի գործադրություն», և այլն:

Մյուս պակասությունն այն է, վոր իր ժամանակին չեն գործադրվել վերոհիշյալ հարցերի վերաբերմամբ կայացրած վճիռները: Մեր բՆԻՆԵՐՆ այս պայքարների ժամանակ, ինչպես և տնտեսական ու ներկուսակցական հարցերի առթիվ ԿԿ պլենումների հանած բանաձևերի պայքարների ժամանակ յերեան հանեցին մեծ ակտիվություն ու լուրջ գործնական վերաբերմունք, վորպիսին հանդիսանում է, անկասկած, ներկուսակցական գեմոկրատիայի ճիշտ գործադրության հետևանք:

Ե.) Ձ.) Քաղաքական մութ-հանձնաժողովների յեվ ինդուստրիալիզացիայի փոխառության աջակցող հանձնաժողովներ:

Յերկրի պաշտպանության հարցը, ինդուստրիալիզացիայի ու նրա տեմպի հարցը՝ ԽՍՀՄ միջազգային դրություն մեջ առաջա-

ցած բարդությունների առթիվ՝ առաջ մղեց խնդիր մեր պատրաստակամության և ինդուստրիալիզացիայի համար լրացուցիչ միջոցներ վորոնելու մասին: Այդ տեսակետից մեր կուսակցական կերպությունների աշխատանքն ընթանում եր չափազանց աջող: Քաղաքական մութ-հանձնաժողովներին տեղերը վերաբերվում էյին չափազանց լրջորեն: Այդ աշխատանքն ավարտված չէ և շարունակվում է աջող:

Կուսակցությունը յերկրի պաշտպանության գործում ընթանում է առաջին շարքերում: Մաքսիմում լարվածություն մեր կուս. կազմակերպություններն ի հայտ բերին ինդուստրիալիզացիայի փոխառությունը տարածելու աշխատանքի մեջ: Այստեղ գիտակցից, անկեղծ, ղգայուն ու մաքսիմալ ակտիվություն յերեան հանեցին վնչ միայն կուս. մարմիններն ու կուս. բՆԻՆԵՐԵ, ալ և կուսակցության ամեն մի, առանձին անդամ: Դրանով է գլխավորապես բացատրվում Անդրֆեդերացիայում ձեռք բերված փայլուն հեռանքը, ինչպես և անկուսակցական մասսաների ընդհանուր համակրությունը. մենք տարածեցինք փոխառությունն Անդրֆեդերացիայում նախատեսված 3 միլիոնից ավելի, տալով մեր սոցիալիստական հայրենիքի արդյունաբերությանը 3.520.000 ռուբլի, այդ միմիայն ազգաբնակչության կազմակերպված խավերի մեջ:

Ահա, ընկերներ, հակիրճ ու հիմնական գծերով 2 տարվա ընթացքում մեր կատարած ամբողջ աշխատանքը:

Ինչպիսի յեզրակացություններ ու առաջարկություններ են բաղկում մեր ղեկուցումից:

Ընդհանուր յեզրակացություններ

1. Ներկուսակցական գեմոկրատիան կատարվում եր Անդր. կուս. կազմակերպությունների մեջ ծավալված ճակատով: Մեր կուս. կազմակերպությունները, նկատի առած յերկամյա գործը, հետագայում ևս պետք է աշխատեն լայն ներկուսակցական գեմոկրատիայի սկզբունքներով, կիրառելով միաժամանակ յերկաթե կուսակցական դիսցիպլինայի սկզբունքն իրենց շարքերում:

2. Կուս. կազմակերպությունների վորակային կազմը բարելավվել է. կուսակցության բանվորական միջուկը դանդաղ աճում է. ընդամին ուժեղացել է նաև կուս. ղեկավարությունը տեղերում: Հետագա աշխատանքն այդ ուղղությամբ շարունակվում է ֆնալ

մեր կուս. կենտրոնների մերձավոր խնդիր՝ ինչպես քաղաքային աշխատանքի, այնպես և մանավանդ գյուղական աշխատանքի շրջանակներում:

3. Չնայած Տրոցկու ոպոզիցիան կատաղի հարձակումներ և գործում կուսակցության շարքերի դիսցիպլինայի վրա ու փորձում և յերերել այդ, մեր կուս. կազմակերպությունները սերտ սեղմեցին լենինյան շարքերը և սահմանեցին լիակատար, ամուր, անխորտակելի շաղկապ ու տվին լենինյան խակական դիսցիպլինայի որինակ:

4. Մեր կուս. կազմակերպությունները կարողացան լավ դիմադրություն ցույց տալ կուսակցության միաբանությունը խախտողներին և հանդիստ, սառնասիրտ, գործունյա աշխատանքով, սխառնատիկաբար բացատրելով լենինիզմի գաղափարախոսական դիրքերը ու տրոցկիզմի կեղծ լենինյան դիրքերը՝ բոլոր կուսակց. բլիժների մեջ, կարող յեղան պահպանել կուսակցության շարքերի լիակատար միաբանությունը և դուրս նետել կուսակցությունից նրանց, վորոնք ուխտադրոթորեն փորձում եյին ձեռնամխել լենինյան կուսակցության դեմ: Այն տոկունությունը, վոր հայտաբերեցին մեր կուս. կազմակերպությունները տեղական ոպոզիցիոններին ամեն տեսակ պրովակացիոն ու զրոյարտիչ վոտնձգումների դեմ, վկայում և նրանց ծայրահեղ համբերողականության ու կուսակցության միաբանությունը պահպանելու ցանկության մասին:

5. Հետագա վճռական գաղափարական կռիվը տրոցկիզմի դեմ պետք և տարվի ել ավելի մեծ ույժով: Կուսակցության բոլոր գաղափարախոսական, գրական ույժերը պետք և ողնեն ստեղծելու լայն հակատրոցկիստական գրականություն՝ կուսակցական դաստիարակության ու մեր յերիտասարդությանը դաստիարակելու համար:

Բացի ընդհանուր յեղրակացություններից, մենք պետք և ամբողջովին ընդունենք նաև Հ. Կ. Կ. Կ. հոկտեմբերյան պլենումի գործնական կուսակցական-կազմակերպչական առաջարկությունները, վորոնք առանձնապես կարևոր գործնական նշանակություն ունեն մեր անդրկովկասյան՝ գերազանցապես գյուղացիական՝ պայմաններում. —

ա) Ձևակերպել ու ամրագրել գոյություն ունեցող ընչագուրկների խմբակներին խորհուրդներին ու կոոպերատիվներին կից, վորպեսզի ժամանակ առ ժամանակ այդ խմբակները խոր-

հրդակցություններ կայացնեն գյուղում ու ոայոնում՝ իրենց աշխատանքի փորձն ընդհանրացնելու համար:

բ) Ստեղծել կուսակցական կոմիտեներին կից գյուղում աշխատանք կատարելու բաժիններ, վորոնց նախաձեռնությամբ կայացնել, ըստ անհրաժեշտության, ընչադուրկ խմբակների գաղապական ու նահանգական կոնֆերենցիաներ:

գ) Ուշադրությունը կենտրոնացնել և կուսակցության մեջ ընդունել գլխավորապես այն բատրակ ու ընչադուրկ ակտիվին, վոր կազմվում և գյուղատնտեսական բանվորներից, ընչադուրկների խմբակներից, խորհուրդներում և կոոպերացիայում աշխատողներից, և այլն:

դ) Ամրապնդել կուսակցական նոր ույժերով կոոպերատիվային ու խորհրդային մարմինները՝ ապահովելու համար կուսակցության կանոնավոր աշխատանքը գյուղում:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0179563

